

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO
**INFLACIJSKI MAASTRICHTSKI KRITERIJ: PRIMER
LITVE**

Ljubljana, julij 2007

NATAŠA JEMEC

IZJAVA

Študentka Nataša Jemec izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom profesorja doktorja Mojmirja Mraka in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. EVROPSKA MONETARNA UNIJA.....	2
2.1. Teorija optimalnega denarnega območja.....	2
2.2. Temeljne značilnosti, prednosti in pomanjkljivosti.....	3
2.3. Evolucija EMU.....	5
3. FORMALNI POGOJI ZA PREVZEM EVRA: MAASTRICHTSKI KONVERGENČNI KRITERIJI.....	7
3.1. Ocenjevanje in namen.....	8
3.2. Slabosti oziroma kritika.....	11
3.3. Problemi starih in novih članic pri njihovem izpolnjevanju.....	12
4. DEJAVNIKI VIŠJE INFLACIJE V NMS.....	17
4.1. Balassa-Samuelsonov učinek.....	17
4.2. Pregrevanje nekaterih NMS.....	19
4.3. Posledice vstopa v EU.....	22
4.4. Učinki deviznega tečaja.....	24
5. LITVA.....	25
5.1. Razlogi za nizko inflacijo v Litvi v preteklosti.....	27
5.2. Razlogi za povišanje inflacije od leta 2004 dalje.....	29
5.3. Dejavniki tveganja, ki lahko povišajo inflacijo.....	38
5.4. Napotki Vanagsa in Hansena o zmanjšanju inflacije.....	39
6. SKLEP.....	40
LITERATURA.....	42
VIRI.....	44

1. UVOD

Države, ki so 1. maja 2004 vstopile v Evropsko unijo¹ (v nadaljevanju EU), morajo slej ko prej vstopiti tudi v Evropsko monetarno unijo (v nadaljevanju EMU²), torej prevzeti skupno valuto. Za ta korak pa morajo izpolniti vseh 5 maastrichtskih kriterijev.

Prve države, ki so imele namen vstopiti v evroobmočje, so bile Slovenija, Litva in Estonija, toda uspelo je le Sloveniji. Litva in Estonija pa sta bili neuspešni pri izpolnjevanju inflacijskega maastrichtskega kriterija. Pri tem se mi je zdelo zlasti zanimivo, da je Litva za manj kot desetinko odstotne točke preseгла referenčno vrednost, zato sem se odločila, da ozadje nastale situacije podrobneje raziščem. Znano je namreč, da je bila Litva ena izmed najvzornejših tranzicijskih držav tudi kar se višine inflacije tiče, zato bi lahko rekli, da je veliko presenečenje, da ji ni uspelo izpolniti ravno inflacijskega maastrichtskega kriterija. Vendar pa se je že takrat, ko sta zanjo Evropska komisija in Evropska centralna banka (v nadaljevanju ECB) izdelali konvergenčni poročili³, videlo, da je litovska inflacija nevzdržna, kar se je izkazalo tudi kasneje.

Diplomsko delo je poleg uvoda in sklepa sestavljeno iz štirih poglavij. V drugem poglavju so opisane značilnosti optimalnega denarnega območja ter v kolikšni meri EMU sovпада z njimi, opisane so temeljne značilnosti EMU, njene prednosti in pomanjkljivosti ter faze njenega nastanka in razvoja.

V tretjem poglavju so podrobneje opisani formalni maastrichtski kriteriji za prevzem evra. Nominalno konvergenco država doseže, če izpolni vseh 5 maastrichtskih kriterijev. V poglavju je opisan namen in ocenjevanje maastrichtskih kriterijev, njihove slabosti oziroma kritika ter problemi, s katerimi se pri njihovem izpolnjevanju srečujejo stare in nove članice.

V četrtem poglavju se nahajajo skupni dejavniki, ki vplivajo na to, da je inflacija v NMS višja od inflacije v evroobmočju. Te lahko strnemo v štiri glavne sklope. Prvi je Balassa-Samuelsonov učinek, drugi predstavlja dejavnike, ki kažejo na pregrevanje nekaterih NMS, tretji opisuje, kateri faktorji, ki so posledica vstopa NMS v EU, povzročajo previsoko inflacijo, zadnji pa, kako gibanje deviznega tečaja vpliva na cene.

V petem poglavju sem se osredotočila na državo Litvo, s poudarkom na dejavnikih, ki so ji preprečili prevzem evra v načrtovanem roku.

---

¹ V diplomskem delu se navezujem na te države, ko govorim o novih državah članicah (v nadaljevanju NMS-New Member States). Zraven torej ne štejem Romunije in Bolgarije, ki sta v EU vstopili 1. januarja 2007.

² Kratica EMU pomeni bodisi Evropsko ekonomsko in monetarno unijo (širša opredelitev), bodisi Evropsko monetarno unijo (ožja opredelitev). V diplomskem delu bom kratico uporabljala v skladu z ožjo opredelitvijo.

³ Tako ECB kot Evropska komisija morata izdelati vsaka svoje konvergenčno poročilo in ga predložiti Svetu Evropske unije (v nadaljevanju Svetu EU) (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 6).

2. EVROPSKA MONETARNA UNIJA

2.1. Teorija optimalnega denarnega območja

Prehod v monetarno unijo od držav zahteva, da se odpovejo svoji lastni monetarni politiki. Takšna unija je namreč definirana kot geografski prostor, v katerem je v obtoku ena sama valuta oziroma skupina nacionalnih valut, pri čemer za slednje velja, da so popolnoma konvertibilne za vse transakcije in da so medsebojno povezane z nepreklicno fiksnimi deviznimi tečaji, tako da se njihova vrednost giblje enotno proti valutam držav, ki niso članice unije.

Teorija optimalnega denarnega območja (v nadaljevanju OCA- Optimal Currency Area), ki sta jo v šestdesetih letih razvila Mundell in McKinnon, ob odsotnosti prilagajanja deviznega tečaja poudarja dva alternativna načina reševanja asimetričnih šokov – prek prilagajanja na trgu dela in s fiskalnimi nadomestili.

Prilagajanje na trgu dela lahko poteka bodisi s spremembo cene ali količine, zato sta za njegov uspeh bistvenega pomena fleksibilnost plač in mobilnost delovne sile. V primeru asimetričnega šoka, ki doma povzroči brezposelnost, nižje povpraševanje po domačem blagu in primanjkljaj tekočega dela plačilne bilance, bo z znižanjem cene dela (plač) ali pa z odtokom delovne sile v tujino prišlo do ponovne vzpostavitve ravnotežja, v prvem primeru zaradi povečanega izvoznega, v drugem pa zaradi manjšega uvoznega povpraševanja. Fleksibilnost plač in mobilnost dela sta v državah kandidatkah vprašljiva zaradi možnih sindikalnih združenj, ki omejujejo prilagodljivost plač navzdol, medtem ko so selitve med evropskimi narodi v večjem obsegu zaradi kulturnozgodovinskih razlik malo verjetne, poleg tega pa imajo države kandidatke na tem področju po vstopu v EU prehodno obdobje, ki bo za nekaj časa onemogočilo takšen način prilagajanja asimetričnim šokom.

Fiskalna nadomestila ob asimetričnih šokih delujejo po načelu regionalne pomoči. Državo, ki je v monetarni uniji žrtev asimetričnega šoka, lahko v principu obravnavamo kot regijo, ki zaostaja v razvoju, in za blažitev njenih težav uporabimo bodisi sredstva skupnega proračuna držav, ki sestavljajo unijo, bodisi lastna proračunska sredstva. Tudi ta mehanizem bo za reševanje asimetričnih šokov manj učinkovit. Glavni razlogi so relativno majhen evropski proračun in kot vse kaže na začetku precej omejen dostop novih članic EU do skupnih proračunskih sredstev ter zavezane roke držav pri uporabi nacionalnih proračunov zaradi izpolnjevanja maastrichtskih kriterijev in Pakta o stabilnosti in rasti (v nadaljevanju SGP- Stability and Growth Pact) (Rant, 2002, str. 6).

OCA priporoča naslednje strukturne značilnosti gospodarstev, ki bodisi zmanjšujejo verjetnost asimetričnih šokov, bodisi blažijo njihove posledice (Rant, 2002, str. 6-7):

1. Fleksibilnost plač in mobilnost dela: večja fleksibilnost na trgu dela omogoča delovanje avtomatičnih mehanizmov prilagajanja asimetričnim šokom.
2. Diverzifikacija gospodarstva: pri državah z bolj diverzificiranim gospodarstvom imajo motnje v enem sektorju relativno manjši učinek na rezultate celotnega gospodarstva.
3. Struktura gospodarstva: čim bolj so si gospodarstva držav, ki nameravajo oblikovati monetarno unijo, podobna, tem bolj bo šok prizadel vse države na podoben način, za rešitev problema pa bo mogoče uporabiti koordinirano ekonomsko politiko, ki bo ustrezala vsem državam.
4. Integracija javnih financ: večja stopnja integracije javnih financ držav v monetarni uniji omogoča proračunske transferje v korist držav, ki trpijo za posledicami asimetričnih šokov.
5. Odprtost gospodarstva: čim bolj je neko gospodarstvo odprto, tem manj učinkovita je uporaba deviznega tečaja kot instrumenta za odpravo asimetričnih šokov.

Država, ki bi bila torej po teoriji optimalnega denarnega območja primerna za vključevanje v monetarno integracijo, je majhna, odprta in diverzificirana v proizvodnji in izvozu (Lavrač, 2007, str. 129).

Teorija OCA predpostavlja, da bodo zgoraj navedene strukturne značilnosti izpolnjene v okviru poglobljene ekonomske integracije, ki spodbuja realne in finančne tokove med državami, ki želijo uvesti monetarno unijo. Tipičen primer monetarne unije, ki je nastala na podlagi globoke in dolgotrajne ekonomske integracije, je Evropska monetarna unija, za katero prevladuje mnenje, da izpolnjuje večino strukturnih kriterijev in tvori optimalno denarno območje (Rant, 2002, str. 7).

2.2. Temeljne značilnosti, prednosti in pomanjkljivosti

Monetarna unija kot najvišja stopnja monetarne integracije pomeni skupno valuto in skupno monetarno politiko v rokah skupne centralne banke. Ekonomska in monetarna unija vključuje monetarno unijo kot nekakšno nadgradnjo ekonomski uniji (skupni trg blaga, storitev, dela in kapitala med državami članicami). Skupni notranji trg zahteva skupno valuto, kajti šele skupna valuta omogoča polni izkoristek potencialnih prednosti skupnega notranjega trga (Lavrač, 2007, str. 96), omogoča torej hitrejšo in stabilnejšo gospodarsko rast (Obreza, 2006, str. 11).

Poglavitna prednost EMU je odprava variabilnosti deviznih tečajev, najprej zaradi trajno in nepovratno fiksnih deviznih tečajev, dokler različne nacionalne valute še obstajajo in nato zaradi odprave deviznih tečajev med valutami članic sploh, ko so odpravljene nacionalne valute in uvedena skupna valuta. Odprava variabilnosti deviznih tečajev in s tem povezane negotovosti glede prihodnjih sprememb deviznih tečajev in deviznotečajnega tveganja omogoča prihranke pri transakcijskih stroških in stroških zavarovanja pred deviznotečajnimi tveganji v mednarodni menjavi (Lavrač, 2007, str. 97), globalizacija naložb evropskih podjetij

namreč zahteva večjo finančno varnost in manjše stroške porabe denarja za financiranje mednarodnih naložb. Enotna valuta torej ugodno vpliva na povečanje mednarodne menjave in večjo integracijo gospodarstev članic v skupni trg (Obreza, 2006, str. 11).

Pogosto se kot prednost EMU navaja tudi pričakovana večja stabilnost cen (znižanje povprečne inflacijske stopnje držav članic). Vendar to samo po sebi ni nujna posledica monetarne unije. Pričakovana večja stabilnost cen v EMU temelji na tem, da skupna centralna banka vodi protiinflacijsko monetarno politiko, kar zagotavlja njena neodvisnost tako od držav članic kot od organov EU. Ostale, manj pomembne prednosti EMU so povezane z ekonomijami obsega in eksternimi učinki monetarne unije na področju mednarodnega monetarnega sistema (Lavrač, 2007, str. 97).

Glavna pomanjkljivost EMU ali s stališča posamezne države glavni strošek njenega vključevanja v EMU je izguba možnosti uporabe deviznega tečaja kot instrumenta plačilnobilančnega prilagajanja. Država članica v EMU izgubi možnost devalvirati/depreciirati⁴ valuto, da bi s tem izboljšala svojo mednarodno konkurenčnost, odpravila plačilnobilančni primanjkljaj in zaščitila domačo zaposlenost ter stopnjo rasti domačega proizvoda. Ti stroški so odvisni od alternativnih mehanizmov plačilnobilančnega prilagajanja, ki jih ima članica na voljo, ko pride do plačilnobilančne motnje. Te motnje, ki jim je izpostavljena članica EMU, so lahko zunanega izvora (zmanjšanje tujega povpraševanja po bistvenem izvoznem produktu te države, podražitev pomembnega uvoznega produkcijskega inputa) ali pa notranjega izvora (zmanjšanje mednarodne konkurenčnosti domačih proizvajalcev zaradi nižje stopnje produktivnosti ali pa pretirane rasti realnih plač). Pri tem nas zanimajo t. i. asimetrični stroški, plačilnobilančne motnje, ki zadevajo posamezno članico, ne pa EMU kot celote, tako da nastane plačilnobilančni primanjkljaj te članice do ostale EMU. V primeru simetričnega šoka, plačilnobilančnega primanjkljaja EMU kot celote do ostalega sveta, se namreč lahko kot mehanizem plačilnobilančnega prilagajanja še vedno uporablja devizni tečaj. V primeru asimetričnega šoka pa država članica nima več možnosti uporabe deviznega tečaja kot instrumenta plačilnobilančnega prilagajanja. Uporabiti mora alternativne mehanizme plačilnobilančnega prilagajanja. Med njimi so najpomembnejši prilagajanja na trgu dela in fiskalni transferi prek centralnega proračuna EMU⁵. Proces s tem postane podoben medregionalnemu plačilnobilančnemu prilagajanju znotraj neke države.

Verjetnost nastanka asimetričnih šokov in s tem potrebe po plačilnobilančnem prilagajanju je za posamezno članico EMU tem manjša, čim višja je stopnja dejanske ekonomske integracije med gospodarstvi EMU (tu gre za konvergenco gospodarstev in usklajevanje osnovnih makroekonomskih politik). Zato so v maastrichtskem dogovoru postavljeni kriteriji glede poprejšnje konvergence med gospodarstvi članic. Izpolnjevanje teh kriterijev je predpogoj za prehod v EMU. Cilj zahtev v konvergenčnih kriterijih je postavitve pogojev, po katerih bo

---

⁴ Ko se zmanjša vrednost domače valute, govorimo o devalvaciji takrat, ko je tečaj valute fiksni, o depreciaciji valute pa takrat, ko je tečaj fleksibilen. Devalvacija oz. depreciacija povzroči, da so dobrine, ki jih izvažajo, konkurenčneje, saj so za tujce cenejše. Revalvacija (fiksni tečaj) oziroma apreciacija (fleksibilni tečaj) je temu obraten proces.

⁵ Ti mehanizmi so bili podrobneje opisani v podglavju Teorija optimalnega denarnega območja.

oblikovanje EMU članicam prineslo pričakovane koristi, ne da bi bili stroški vključevanja v EMU previsoki, saj s tem članice del potrebnih prilagoditev opravijo že prej, pred vstopom v EMU. Verjetnost asimetričnih šokov in s tem obseg potencialnih stroškov vključevanja posamezne članice v EMU je odvisen tudi od strukturnih značilnosti njenega gospodarstva (velikost, odprtost, struktura mednarodne menjave po državah, po produktih in podobno).

Poleg izgube možnosti uporabe deviznega tečaja kot instrumenta plačilnobilančnega prilagajanja je glavni strošek vključevanja posamezne države v EMU izguba samostojnosti njene monetarne unije. Vprašanje je, ali je izguba monetarne suverenosti za državo resničen strošek. Če se mora članica prilagajati neinflacijski, distribucijsko nevtralni in od fiskalnega sistema ločeni monetarni politiki (kar je sprejeto kot skupni cilj skupne monetarne politike v EMU), se omejevanje monetarne suverenosti posameznih članic ne kaže kot posebna izguba. Vsekakor pa vključevanje v EMU zaradi izgube nacionalne monetarne suverenosti pomeni zmanjšanje stopnje prostosti v vodenju makroekonomskih politik države (Lavrač, 2007, str. 97-99).

2.3. Evolucija EMU

Ideje o tesnejšem sodelovanju na področju monetarnih zadev so se rodile že konec 60-ih let. Na zasedanju v Haagu leta 1969 so se voditelji držav in vlad odločili, da postane EMU uradni cilj evropske integracije. Nato je leta 1970 sledilo Wernerjevo poročilo, ki je vsebovalo tristopenjski načrt o oblikovanju EMU v naslednjih desetih letih, vendar zaradi spremenjenih ekonomskih okoliščin ta načrt ni bil uresničen (Jemec, Stankovič, 2006, str. 3). Po Wernerjevem načrtu naj bi se osnovne ekonomske in monetarne odločitve sprejemale na ravni Skupnosti. Predlagane spremembe so bile postopno fiksiranje tečajev valut, konvergenca ekonomskih politik in ustanovitev sistema centralnih bank na ravni Skupnosti. Projekt EMU je bil začasno opuščen ob koncu sistema fiksnih deviznih tečajev avgusta 1971, ko je bila odpravljena zamenljivost ameriškega dolarja za zlato, ki je predstavljala osnovo takratne monetarne stabilnosti. Razširil se je razpon nihanja deviznih tečajev do ameriškega dolarja (Kovač, 2006, str. 20). Da bi omejili medsebojno nihanje tečajev valut tedanje šesterice, so oblikovali t. i. »kačo v tunelu«. V tem sistemu je bilo omejeno medsebojno nihanje valut držav članic znotraj določenih mej (kača), hkrati pa tudi nihanje tečajev do ameriškega dolarja (tunel). Zaradi naftnih kriz, šibkosti ameriškega dolarja in razlik v ekonomskih politikah je večina valut držav članic zapustila kačo.

Naslednji korak, ki naj bi prinesel omejitev nihanja tečajev valut držav članic, je bil oblikovanje Evropskega monetarnega sistema (v nadaljevanju EMS), ki je stopil v veljavo leta 1979 in je temeljil na (Jemec, Stankovič, 2006, str. 3):

1. Evropskemu mehanizmu deviznih tečajev (v nadaljevanju ERM): uporabljal je ECU kot osnovno vrednostno enoto pri določanju tečajnih razmerij v Evropski skupnosti (v nadaljevanju ES). ERM je sistem fiksnih, a prilagodljivih deviznih tečajev. V okviru

- ERM je bilo določeno nihanje tečajev valut v razmerju +/- 2,25 % od bilateralnega tečaja, v letu 1993 pa se je ta razpon povečal na +/- 15 %, ki še danes velja v ERM II⁶.
2. Skupni evropski denarni enoti ECU⁷: sestavljen je bil kot košarica nacionalnih valut vseh držav članic EMS in izračunan na podlagi objektivnih gospodarskih kriterijev. ECU je postal osrednji element EMS in so ga uporabljali za pokazatelja razlik med valutami ES, kot pokazatelja za intervencijske ukrepe in kot sredstvo za obračun terjatev in obveznosti med nacionalnimi centralnimi bankami (v nadaljevanju NCB).
  3. Kreditnih mehanizmi: na skupnem monetarnem skladu za pomoč nacionalnim monetarnim oblastem v primeru valutnih in plačilnobilančnih kriz.

EMS je zelo uspešno deloval v 80-ih letih. Uspel je vzpostaviti območje povezane denarne stabilnosti. To je bilo vidno predvsem v zmanjšanju nestabilnosti deviznih tečajev, v zmanjšanju inflacijskih stopenj in razlik med stopnjami inflacije, v povečani usklajenosti makroekonomskih politik in povečanem sodelovanju bank (Obreza, 2006, str. 7).

Leta 1989 sledi Delorsovo poročilo, ki predstavlja načrt za vzpostavitev EMU, in predlaga, da se EMU uresniči v treh fazah (Jemec, Stankovič, 2006, str. 3):

Prva faza EMU se je začela julija 1990 in je trajala do 31. decembra 1993, označujeta pa jo predvsem popolna liberalizacija kapitalskih tokov in dokončen prehod na en trg. Poleg tega je bil namen prve faze tudi povečano sodelovanje na ekonomskem in monetarnem področju, na kar kaže vrsta uspešnih in neuspešnih poskusov. Tako je bil ustanovljen Odbor za monetarno politiko, ki je imel le svetovalno vlogo, v okviru ERM pa so morale vse države preiti na ozek pas nihanja ($\pm 2,25$ %), ki je po valutnih krizah 1992-93 propadel. Prilaganja deviznih tečajev so ostala v tej fazi možna. Leta 1993 je prišlo na podlagi razmerij iz leta 1989 tudi do zamrznitve sestave košarice ECU, s čimer naj bi se okrepila vrednost te valute.

Za drugo fazo EMU, ki se je začela 1. januarja 1994 in je trajala do 31. decembra 1998, je značilna konvergenca držav na fiskalnem in monetarnem področju ter prizadevanja za stabilizacijo deviznih tečajev (prilaganja deviznih tečajev so bila v tej fazi možna le še izjemoma in šele ob soglasju vseh članic ERM). V ta namen je bilo v Maastrichtski pogodbi določenih pet konvergenčnih kriterijev, katerih izpolnitev je bila pogoj za vstop v zadnjo, tretjo fazo EMU. Za drugo fazo je značilna tudi vzpostavitev neodvisnih monetarnih oblasti in finančnega sistema v vseh državah (prepoved financiranja javnega sektorja s strani centralne banke in prepoved privilegirane dostopa javnega sektorja do finančnih institucij) ter ustanovitev Evropskega monetarnega inštituta (v nadaljevanju EMI), predhodnika ECB, katerega nalogi sta bili priprava predlogov glede monetarne politike in koordinacije ekonomskih politik ter priprava podlage za delovanje ECB in Evropskega sistema centralnih bank (v nadaljevanju ESCB). Decembra 1995 je bil v Madridu sprejet časovni okvir in datum začetka tretje faze (1. januar 1999), določeno pa je bilo tudi ime skupne valute – evro.

---

⁶ ERM II je bil ustanovljen z resolucijo Evropskega sveta 16. junija 1997 in je naslednik tečajnega mehanizma ERM, ki je obstajal v obdobju od leta 1979 do leta 1997 (Spletna stran Banke Slovenije, 2007).

⁷ ECU je bil predhodnik evra, ob prehodu na evro 1. 1. 1999 je bilo razmerje med valutama 1:1.

Tretja faza EMU, ki se je začela 1. januarja 1999, pomeni vstop držav članic EU, ki izpolnjujejo maastrichtske kriterije in si niso pridržale pravice odločanja o vstopu, v EMU in uvedbo ene evropske valute – evra. V tretjo fazo je z letom 1999 vstopilo enajst držav: Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Italija, Irska, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Portugalska in Španija. S 1. januarjem 2001 se je tretji fazi pridružila še Grčija. V vmesnem obdobju tretje faze, ki je trajalo do 1. januarja 2002, je bil evro uveden kot knjižni denar, po preteku tega obdobja pa je prišlo do končne zamenjave nacionalnih valut za eno evropsko valuto z izdajo evrobankovcev in kovancev. S 1. marcem 2002 je postal evro edino zakonito plačilno sredstvo v dvanajstih državah evroobmočja (Rant, 2002, str. 8).

Izmed starih EU-15 držav članic evra še niso uvedle Velika Britanija, Danska in Švedska. Razloga za to sta dva:

1. Neizpolnjevanje vseh konvergenčnih kriterijev: to velja za Švedsko.
2. “Opt-out” pravica: to sta v postopku pogajanj dosegli Velika Britanija in Danska in pomeni, da se sami odločita, ali želita uvesti evro po izpolnitvi konvergenčnih kriterijev.

Švedska in NMS imajo torej status članic EMU z odstopanjem. Pristopna pogodba v 4. členu določa, da »vse nove države članice od dne pristopa sodelujejo v ekonomski in monetarni uniji kot države članice z odstopanjem v smislu člena 122 Pogodbe o ustanovitvi Evropske unije.« Odstopanje pomeni, da za nove članice po priključitvi k EU veljajo določbe, ki se nanašajo na ekonomsko politiko, večina določb v zvezi z monetarno politiko pa se za nove članice ne uporablja, dokler ne uvedejo evra. Nove članice nimajo “opt-out” pravice, kar pomeni, da je zanje vključitev v EMU obvezna (Jemec, Stankovič, 2006, str. 6-7).

3. FORMALNI POGOJI ZA PREVZEM EVRA: MAASTRICHTSKI KONVERGENČNI KRITERIJI

Maastrichtski konvergenčni kriteriji so merila pripravljenosti držav članic EU za priključitev Evropski monetarni uniji in s tem za prevzem skupne valute - evra. Določeni so bili z Maastrichtskim sporazumom iz decembra 1991 in so opredeljeni v Pogodbi o Evropski uniji, ki so jo države članice podpisale leta 1992, znani kot Maastrichtski pogodbi, od koder tudi njihovo ime. Opredeljeni so v tekstu pogodbe (člen 121), podrobneje pa so definirani v protokolih k pogodbi. Formalno gre za štiri, vsebinsko pa za pet konvergenčnih kriterijev, saj se enega od njih (javnofinančni položaj) meri z dvema meriloma. V celoti gledano merijo nominalno konvergenco, stopnjo usklajenosti makroekonomskih politik, predvsem monetarne in fiskalne. Kandidatke za priključitev EMU morajo izpolnjevati vseh pet kriterijev, da bi se lahko kvalificirale za prevzem evra. Maastrichtske kriterije lahko razdelimo na tri monetarne in dva fiskalna konvergenčna kriterija:

1. Inflacija: letna stopnja inflacije ne sme presegati referenčne vrednosti, ki jo določa povprečje inflacijskih stopenj treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije, povečano za 1,5 odstotne točke.
2. Obrestna mera: dolgoročna obrestna mera ne sme preseči referenčne vrednosti, ki jo določa povprečje dolgoročnih obrestnih mer treh držav članic EU z najnižjo stopnjo inflacije, povečano za 2 odstotni točki. Dolgoročna obrestna mera se ugotavlja na podlagi donosa na dospelost desetletnih državnih obveznic, ki imajo pomemben delež v prometu na kapitalnem trgu.
3. Stabilnost deviznega tečaja: valuta države mora vsaj 2 leti sodelovati v evropskem mehanizmu deviznih tečajev (ERM II) in upoštevati njegove normalne meje dopustnih nihanj deviznega tečaja, brez večjih pritiskov na deviznih trgih in brez devalvacije valute na lastno iniciativo.
4. Javnofinančni primanjkljaj: javnofinančni primanjkljaj ne sme presegati 3 % BDP (razen v izjemnih okoliščinah).
5. Javnofinančni dolg: javnofinančni dolg ne sme presegati 60 % BDP (oz., če je višji, se mora tej referenčni vrednosti vsaj dovolj hitro približevati).

Prvi trije so monetarni, medtem ko sta zadnja dva fiskalna konvergenčna kriterija. Teh pet maastrichtskih kriterijev strokovna javnost dobro pozna, veliko manj znano pa je dejstvo, da se v Maastrichtski pogodbi omenjajo še dodatni konvergenčni kriteriji, kot so plačilnobilančno stanje na tekočem računu, gibanje stroškov dela na enoto in drugih indeksov cen ipd. Težko je presoditi, kakšen je njihov dejanski pomen. Vsekakor pa imajo s tem ustrezne institucije EU določeno fleksibilnost in diskrecijo pri ocenjevanju pripravljenosti držav kandidatke za vključitev v EMU, ki jo lahko po potrebi aktivirajo (Lavrač, 2004, str. 13-14).

Poleg nominalnih obstajajo tudi realni⁸ neformalni kriteriji, njihovo izpolnjevanje pa je med sabo tesno povezano. Strukturne reforme, ki odpravljajo ovire na ponudbeni strani gospodarstva, so del realne konvergence in izboljšujejo razmere za gospodarsko rast. Pomembno z vidika nominalne konvergence pa je, da so običajno spodbuda k oblikovanju nizke inflacije in obrestnih mer. Na drugi strani nominalna konvergenca z zavezitvijo inflacijskih pričakovanj in zagotavljanjem stabilnejšega makroekonomskega okolja na daljši rok pozitivno vpliva na odločitve ekonomskih subjektov in tako podpira realno konvergenco (Obreza, 2006, str. 12-13).

3.1. Ocenjevanje in namen

Ocenjevanje izpolnjevanja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev temelji na natančno določenih metodoloških opredelitvah in postopkih ter na podlagi uradno usklajenih podatkov. Oceno opravita Evropska komisija in ECB v svojih konvergenčnih poročilih, ki so podlaga za

---

⁸ Ko govorimo o realni konvergenci med državami, mislimo s tem na približevanje v stopnji razvitosti med državo, ki želi prevzeti evro in državami, ki so evro že uvedle (Obreza, 2006, str. 13-14).

odločitev ustreznih organov EU, konkretno Evropskega sveta ob upoštevanju mnenja Evropskega parlamenta, glede pripravljenosti države kandidatke za prevzem evra. Oceno glede izpolnjevanja konvergenčnih kriterijev se lahko opravi na zahtevo države kandidatke, sicer pa redno vsaki dve leti. Ocena glede izpolnjevanja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev temelji na podatkih tekočega oz. preteklega leta. Med oceno, da država izpolnjuje maastrichtske kriterije in dejansko vključitvijo države v EMU, mora preteči nekaj časa, ki ga zahtevajo zapleteni administrativni postopki, recimo vsaj nekaj mesecev. Iz tega je moč sklepati, da mora država, ki želi prevzeti evro, izpolnjevati maastrichtske kriterije pravzaprav že znatno prej, po izkušnji Slovenije približno pol leta⁹ pred predvideno vključitvijo v EMU.

Maastrichtski konvergenčni kriteriji so namenjeni le državam članicam EU pred njihovo vključitvijo v EMU. Formalno gledano je izpolnjevanje teh meril mogoče ocenjevati šele po vključitvi v EU. Šele tedaj gre lahko za uradno oceno, ki temelji na usklajenih podatkih in predpisanih metodologijah in šele tedaj dobijo maastrichtski kriteriji svojo pravo vsebino in pomen. Vsako prikazovanje rezultatov glede doseganja maastrichtskih kriterijev v državah kandidatkah je do njihove vključitve v EU lahko le neformalno in metodološko vprašljivo, zato lahko tudi zavaja.

Maastrichtski konvergenčni kriteriji imajo pravzaprav več namenov. Osnova je bila zamisel, da je oblikovanje monetarne unije mogoče le med tistimi državami, ki so dosegle že zadostno stopnjo nominalne konvergence, tj. usklajenosti, podobnosti oz. približevanja osnovnih makroekonomskih politik in njihovih rezultatov. S tem, ko glede na doseženo stopnjo nominalne konvergence opravijo selekcijo med državami kandidatkami za priključitev EMU, lahko zagotovijo, da bo skupna monetarna politika uspešno delovala in da bo skupna valuta trdna in stabilna (Lavrač, 2004, str. 14-15). Poleg tega naj bi, z vztrajanjem na predhodno doseženi nominalni konvergenci, dosegli tudi, da se bodo lahko države članice brez večjih pretresov odrekle uporabi lastnega deviznega tečaja in lastni monetarni politiki, ko bodo vstopile v EMU (Lavrač, Lavrač, 1996, str. 6). Pred uvedbo EMU so imeli maastrichtski kriteriji tudi pomembno vlogo pri odločanju, kdaj uvesti EMU. V Delorsovem načrtu za ustanovitev EMU iz leta 1989 je bilo namreč določeno, da EMU lahko uvedejo že leta 1997, če bo zadostno število članic EU izpolnjevalo maastrichtske kriterije, sicer pa obvezno najpozneje leta 1999. Ker je bilo neposredno pred letom 1997 očitno, da skoraj nobena izmed članic EU ne izpolnjuje konvergenčnih kriterijev, so oblikovali EMU šele 1. januarja leta 1999. Večina EU članic je imela težave z izpolnjevanjem maastrichtskih kriterijev tudi neposredno pred letom 1999, vendar so jih z velikimi naporji, nekaterimi računovodskimi manipulacijami in določenimi odpustki pri ocenjevanju izpolnjevanja teh meril vendarle uspele pravočasno izpolniti in 11 držav članic EU (in kasneje, leta 2001, kot dvanajsta članica še Grčija) se je vključilo v novo oblikovano EMU 1. januarja 1999. Nekateri akademski ekonomisti so menili, da je bil bistveni namen maastrichtskih konvergenčnih kriterijev

---

⁹ Slovenija je vstopila v ERM II junija leta 2004, ta kriterij je torej izpolnila junija 2006, kar je pol leta pred dejanskim prevzemom evra, tj. 1. januarja 2007. Zaprošila je za predhodno izdelavo konvergenčnih poročil, da je imela dovolj časa za priprave na dejanski prevzem evra leta 2007, zato sta jih Evropska komisija in ECB izdelali že maja 2006. Referenčno obdobje za inflacijo in obrestne mere je bilo od aprila 2005 do marca 2006, za javnofinančni dolg in primanjkljaj pa je bilo referenčno leto 2005.

preprečiti vključitev »južnim«, finančno manj stabilnim državam v EMU, ker bi le-te lahko ogrozile stabilnost evra in kakovost vodenja skupne monetarne politike v EMU. V prvi fazi naj bi se tako EMU pridružile le finančno trdnejše države, predvsem tiste, ki so bile zbrane v bloku okrog nemške marke, medtem ko bi druge sledile kasneje, ko bi finančno dozorele, tj. izpolnile maastrichtske konvergenčne kriterije. Če je to morda res bil neizrečeni bistveni namen teh kriterijev, vsekakor ni uspel, saj so se prav te t. i. problematične države zagrizeno lotile doseganja konvergenčnih kriterijev, tako da so več težav z njihovim izpolnjevanjem na koncu pravzaprav imele prav domnevno neproblematične države (Lavrač, 2004, str. 15).

Osredotočila se bom na smiselnost oziroma namen inflacijskega maastrichtskega kriterija, ki mu je v tem diplomskem delu namenjena osrednja vloga. Kaj je torej prednost doseganja nizke oziroma slabost visoke inflacije? Vsem je dobro znano dejstvo, da srednje in visoke ravni inflacije ustvarjajo ekonomske stroške (Fischer, Satay, A. Veigh, 2002, str. 14). Visoka raven inflacije povzroči, da se zmanjša vloga domačega denarja v gospodarstvu, kar oteži določanje plač in cen, zmanjša signalno moč mehanizma tržnih cen in poveča razpršitev cen. Poleg vsega je realna vrednost neindeksiranih nominalnih sredstev uničena zaradi nepričakovane visoke inflacije, kar vodi do redistribucije dohodka in do povečanja revščine med tistimi, ki se zanašajo na nominalno fiksne tokove dohodkov. Obstaja empirični dokaz, da previsoke ravni inflacije zmanjšajo dolgoročno gospodarsko rast (Sarel, 1996, str. 210).

Izpolnjevanje maastrichtskih konvergenčnih kriterijev mora biti vzdržno, kar pomeni doseženo na zdravih in dolgoročnih temeljih. Vzdržnost izpolnjevanja konvergenčnih kriterijev je potrebna zato, da države kandidatke za vključitev v EMU ne bi neposredno pred ocenjevanjem svoje pripravljenosti za prevzem evra prikrojile podatkov, izvajale enkratnih ukrepov in podobnega z namenom, da bi prikazale doseganje konvergenčnih kriterijev prav na ciljni datum - datum ocenjevanja, medtem ko bi kmalu nato spet prišlo do oddaljevanja od maastrichtske referenčne vrednosti. Čeprav bi tako države kandidatke za prevzem evra formalno gledano ob trenutku ocenjevanja izpolnjevale maastrichtske konvergenčne kriterije, to ne bi kazalo duha in vsebine konvergenčnih kriterijev, zato takšno doseganje konvergenčnih kriterijev ne bi bilo vzdržno. Vprašanje je tudi, kako meriti vzdržnost doseganja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev. Verjetno je zdravo in dolgoročno doseganje konvergenčnih kriterijev mogoče presoјati le na podlagi niza raznovrstnih ekonomskih kazalnikov. Čeprav se je z načrtom vzdržnosti doseganja konvergenčnih kriterijev mogoče strinjati, pa se s tem odpira široko območje subjektivne presoje in diskrecije glede ocenjevanja, ali je doseganje konvergenčnih kriterijev vzdržno ali ne (Lavrač, 2004, str. 17). Kot se je izkazalo pri Litvi je imelo načelo vzdržnosti izpolnjevanja maastrichtskega inflacijskega konvergenčnega kriterija močan vpliv na to, da Litva leta 2007 ni postala članica EMU in prevzela evra.

3.2. Slabosti oziroma kritika

Maastrichtski kriteriji so bili v strokovnih krogih deležni številnih kritik, ki bi jih lahko razdelili na tri področja: deflacijski pritiski na gospodarsko dejavnost članic EU zaradi prevelike restriktivnosti kriterijev, nevarnost vedno večjega razdora pri izpolnjevanju kriterijev med članicami in nečlanicami EMU ter vprašljivost kriterijev kot garanta za nizko stopnjo inflacije v EMU.

Prva kritika in glavni problem maastrichtskih konvergenčnih kriterijev je kombiniranje restriktivne fiskalne in monetarne politike, ki vodi ob sočasnem izvajanju v vseh državah članicah EU do možnih deflacijskih težnj. Zmanjševanje javne porabe oz. povečevanje davkov v eni članici EU ima negativne zunanje učinke na agregatno povpraševanje v vseh članicah zaradi tesne ekonomske integracije. Ker so pri doseganju maastrichtskih kriterijev restriktivno fiskalno politiko izvajale vse države naenkrat, so bili zunanji negativni učinki ojačeni, kar je vodilo do upada gospodarske aktivnosti na ravni EU. Ob nižji gospodarski rasti je bila učinkovitost restriktivnih fiskalnih politik pri odpravljanju proračunskega primanjkljaja in javnega dolga manjša, zato so bile države za doseganje fiskalnih kriterijev prisiljene še bolj intenzivno zategniti svoj pas, kar je situacijo nadalje poslabšalo. Sočasno izvajanje restriktivne monetarne politike zaradi doseganja inflacijskega kriterija je dodatno utrdilo deflacijsko dinamiko držav v pripravah na EMU, ko je celotno območje EU v začetku devetdesetih let prizadela recesija. Kratkoročne obrestne mere v EU so bile v tem obdobju zaradi prizadevanj za znižanje inflacije relativno visoke v primerjavi z ZDA, kar je otežilo oživitev evropskega gospodarstva. Pri restriktivni monetarni politiki pa obstaja še dodaten negativni zunanji učinek. Ob zavezanosti držav EU za fiksne devizne tečaje ostajajo spremembe relativnih cen edino orodje, s katerim je mogoče izboljšati konkurenčni položaj posamezne države. To je privedlo do tekmovalnosti v zniževanju cen in navzdol obrnjene spirale zniževanja inflacije, kar je povzročilo, da države s šibkejšimi valutami nikoli niso uspele popolnoma odpraviti inflacijskega razkoraka. Zaradi hitre rasti produktivnosti in z njo povezanega Balassa-Samuelsonovega učinka je za države kandidatke nekoliko preveč restriktiven predvsem inflacijski kriterij.

Druga kritika maastrichtskih kriterijev se nanaša na nevarnost, da lahko zahteva po izpolnjevanju strogih kriterijev in z njo povezan postopen prehod držav v tretjo fazo EMU pripelje do razdora med državami, ki jim je dovoljen vstop v tretjo fazo, in državami, ki ostajajo zunaj. Pri čemer bo za drugo skupino držav doseganje kriterijev potem, ko so bile izključene, bistveno težje ali pa celo nemogoče. Zaradi manjše kredibilnosti imajo države s šibkejšo valuto večje težave pri doseganju maastrichtskih kriterijev. Deflacijski pritiski¹⁰ pri

---

¹⁰ Glavni problem pri deflaciji je, da lahko zapelje države v spiralo gospodarskega propada. Če ekonomski agenti pričakujejo deflacijo, bodo preložili potrošnjo, saj pričakujejo nižje cene. Agenti se bodo prav tako bali vzeti kredite, saj se lahko realno breme dolga poveča. Zmanjšanje povpraševanja povzroči, da cene še nadalje padajo, ko podjetja želijo privabiti nove stranke. Hkrati deflacija povzroči povečanje realnega dolga podjetij, kar ima za posledico stečaje podjetij in zmanjšanje investicij. Nižja gospodarska rast in povečana stopnja brezposelnosti pritiskata na nadaljnja znižanja cen (Vieira, Vieira, Costa, 2004, str. 6-8).

zniževanju inflacije v teh državah so večji, proces fiskalne konvergence pa je ob sočasnem zniževanju inflacije otežen, saj prihaja zaradi pomanjkanja kredibilnosti do zamika pri upadanju nominalnih obrestnih mer, kar ob upadanju inflacijske stopnje vodi do povečanja realnih obrestnih mer in stroškov servisiranja dolga. Hkrati države s šibkimi valutami zaradi manjše kredibilnosti monetarnih oblasti kljub močni dezinflacijski politiki le stežka znižajo stopnjo inflacije na raven držav z močno valuto, kar vodi ob fiksnih deviznih tečajih do divergentnih cenovnih gibanj in izgube konkurenčnosti držav s šibkejšo valuto. Zaradi zgoraj omenjenih težav obstaja nevarnost, da se bodo v primeru ne vključitve v EMU pričakovanja na trgu obrnila v škodo državam s šibkejšo valuto, saj bi ne vključitev pomenila potrditev slabe kredibilnosti teh držav. To bi pripeljalo do pritiskov na devizni tečaj in obrestne mere, s tem pa posredno tudi na inflacijo in (ne)doseganje fiskalnih kriterijev. V takšnih razmerah neugodnih pričakovanj bi bila izpolnitev kriterijev za vstop v razumnem času bistveno težja in vprašljiva. Zgornji argumenti držijo tudi za države kandidatke, saj bo njihova kredibilnost pri zniževanju inflacije zaradi prisotnega Balassa-Samuelsonovega učinka in dokončanja strukturnih reform, ki lahko sprožijo odložene inflacijske pritiske, manjša v primerjavi s kredibilnostjo ECB, zato nevarnost neugodnega ravnotežja tržnih pričakovanj obstaja.

Tretja kritika maastrichtskih kriterijev se nanaša na njihovo osnovno vlogo zagotavljanja stabilnosti in trdnosti evra. Konvergenčni kriteriji sami po sebi ne zagotavljajo, da bo EMU težila k nizki inflaciji, saj obstaja nevarnost, da se države v tekmovanju za doseganje maastrichtskih kriterijev obnašajo oportunistično zaradi želje po vstopu v EMU. Ko nevarnost izključitve iz monetarne unije mine, lahko spet pokažejo stare preference glede inflacije in zadolževanja, kar vodi v višjo povprečno inflacijo evroobmočja, saj so preference držav izražene v preferencah ECB. Za zagotavljanje trajne stabilnosti in trdnosti evra so članice EU leta 1997 sprejele SGP. Po vsej verjetnosti se bodo na podobno oportunističen način obnašale tudi države kandidatke, saj se bo proces dohitevanja razvitih držav za večino nadaljeval še precej časa po vstopu v EMU, zato bodo države kandidatke za vstop v monetarno unijo nominalne indikatorje (predvsem monetarne) le prehodno znižale na maastrichtsko raven. Kljub temu pa zaradi višje inflacije v državah kandidatkah po njihovem vstopu v EMU ni pričakovati bistvenih pritiskov na višjo stopnjo inflacije v EMU, saj je skupna velikost gospodarstev NMS v primerjavi s skupno velikostjo gospodarstev držav, ki so uvedle evrogotovino leta 2002, majhna (Rant, 2002, str. 10-12).

3.3. Problemi starih in novih članic pri njihovem izpolnjevanju

Glede maastrichtskih konvergenčnih kriterijev se postavlja zanimivo vprašanje: ali so smiselni le do priključitve EMU ali tudi naprej? Odgovor na to vprašanje ni enostaven. Ogledali si ga bomo ločeno za monetarne in fiskalne konvergenčne kriterije. Na koncu tega podpoglavja pa je še opisan problem, kako stroga je oz. bo interpretacija maastrichtskih kriterijev za nove članice.

Monetarni kriteriji

Pri monetarnih kriterijih načeloma velja, da je usklajevanje nacionalnih politik pomembno le do priključitve EMU, saj po tem države EMU izgubijo lastno monetarno politiko. Znotraj evroobmočja deluje le skupna monetarna politika, ki mora skrbeti za inflacijo, obrestne mere evroobmočja ter za tečaj evra navzven. Zato bi bilo nesmiselno ugotavljati, kako posamezne države članice EMU izpolnjujejo monetarne konvergenčne kriterije, saj osnovnih vzvodov (monetarne in politike deviznega tečaja) nimajo več v svojih rokah. Stopnja inflacije in višina obrestnih mer v vsem evroobmočju sta večinoma določeni prav z vodenjem skupne monetarne politike v EMU. Res pa je, da lokalne stopnje inflacije in obrestne mere kažejo tudi lokalne dejavnike, enako kot med regijami znotraj države. Na lokalne stopnje inflacije vplivajo lokalni stroški dela, davki itd., na višino lokalnih obrestnih mer pa različna tveganja in premije (Lavrač, 2004, str. 15). Divergence v stopnjah inflacije, ki izhajajo iz gospodarskih pritiskov na plače (rast plač presega rast produktivnosti), so najbolj problematične, saj ne povzročajo le inflacije, pač pa imajo tudi negativen vpliv na konkurenco znotraj monetarne unije (Fidrmuc, Schardax, 2000, str. 39-40). Dejstvo je, da so stopnje inflacije in obrestne mere v državah članicah različne, tudi glede na fazo konjunktornega cikla, ki se v državah razlikuje¹¹, te razlike so precejšnje in danes nekatere izmed njih ne bi izpolnjevale maastrichtskega kriterija glede inflacije ali obrestnih mer (Lavrač, 2004, str. 15). Smiselnost izpolnjevanja monetarnega maastrichtskega kriterija za NMS je v tem, da se bodo s predhodno doseženo nominalno konvergenco glede inflacije in obrestnih mer ter s fiksiranjem svojega deviznega tečaja na evro brez večjih pretresov odrekle uporabi lastnega deviznega tečaja in lastni monetarni politiki, ko bodo vstopile v EMU.

Fiskalni kriteriji

V maastrichtskem ogrodju obstaja osnovna asimetrija, medtem ko je monetarna politika enotna za celotno evroobmočje, ostajajo fiskalne politike v rokah nacionalnih držav. V zvezi se tem se postavljajo naslednja vprašanja:

1. Ali so tržni mehanizmi in instrumenti, ki so še ostali v rokah držav, dovolj fleksibilni, da lahko izpolnjujejo svojo stabilizacijsko vlogo in kompenzirajo izgubo nacionalne monetarne in politike deviznega tečaja?
2. Do katere meje je potrebno koordinirati nacionalne fiskalne politike znotraj enotnega denarnega območja (Ongena, Winkler, 2003, str. 80), da se rezultati preveč ekspanzivnih nacionalnih fiskalnih politik ne bi prelili v škodljive posledice za skupno monetarno politiko in stabilnost skupne valute (Lavrač, 2004, str. 15)?
3. Kako zagotoviti konsistentnost nacionalnih fiskalnih politik z enotno monetarno politiko, tako na individualni kot na skupni ravni (Ongena, Winkler, 2003, str. 80)?

---

¹¹ Rešitev je v tem primeru v večji harmonizaciji fiskalnih politik (Fidrmuc, Schardax, 2000, str. 40).

Država, ki bi uporabila svojo fiskalno politiko z namenom nevtralizacije negativnih asimetričnih šokov, bi povečala tveganje, da njena fiskalna pozicija postane neustrezna (Lavrač, 2002, str. 11), če se namreč neugodna dinamika gibanja javnega dolga razvije, visok delež dolga v BDP povzroči, da je potrebno velik delež javnih prihodkov porabiti za servisiranje dolga, kar zmanjšuje avtonomijo fiskalne politike, ko želi reagirati na poslovne cikle (Vieira, Vieira, Costa, 2004, str. 31). Poleg tega visoki primanjkljaji in naraščajoči javni dolg ponavadi vodijo do visoke inflacije (Franco, Balassone, Francese, 2003, str. 42). Negativni zunanji učinke na ostale države članice se odrazijo v višjih obrestnih merah, ki posredno vplivajo na celotno EMU, in/ali silijo ECB, da vodi bolj prilagodljivo monetarno politiko. Da bi preprečili opisana problema zastonjkarstva (free-riding)¹² in posrednega vpliva (spill-over effect)¹³, pravila EU močno omejujejo nacionalne fiskalne politike držav članic (Lavrač, 2002, str. 11).

Splošno načelo glede pretiranih javnofinančnih primanjkljajev je opredeljeno v Maastrichtski pogodbi, maastrichtski fiskalni kriterij pa je njegova konkretizacija, ki učinkuje le do priključitve držav EMU (Lavrač, 2004, str. 15). Maastrichtska pogodba je bila podpisana v času, ko so bile javne finance velikega števila EU držav močno neuravnotežene. Namen fiskalnih pravil je bil torej ozdraviti javne finance (Franco, Balassone, Francese, 2003, str. 43). Ker se je postavilo vprašanje, kako bodo nadzirali in omejevali javnofinančni položaj držav članic po priključitvi EMU, so leta 1997 sprejeli SGP, ki postavlja pravila in omejitve glede nacionalnih fiskalnih politik tudi po vključitvi v EMU. Maastrichtski fiskalni kriteriji torej veljajo pred vključitvijo v EMU, njihovo vsebino in namen pa po vključitvi v EMU prevzamejo določila SGP, ki so strožja, bolj natančna in sankcionirana¹⁴. Države članice EU morajo pripravljati programe glede konvergence, v katerih navajajo, kdaj in kako nameravajo izpolniti maastrichtske konvergenčne kriterije, države članice EMU pa morajo pripravljati programe glede stabilnosti, v katerih navajajo, kako nameravajo izpolnjevati določila SGP. Nekaterе države članice EMU imajo resne probleme z izpolnjevanjem določil SGP, institucije EU pa so pred dilemo, ali jim popuščati, npr. s fleksibilno interpretacijo pravil SGP, ali torej ta pravila prilagoditi realnosti oz. zahtevati njihovo dosledno izpolnjevanje. Te odločitve vplivajo tudi na položaj NMS pred njihovo priključitvijo EMU. Če je SGP »neumno pravilo«, kot se je izrazil predsednik Evropske komisije, kaj potem lahko rečemo o maastrichtskih konvergenčnih kriterijih in kako se potem lahko od NMS zahteva, da jih morajo dosledno izpolnjevati? (Lavrač, 2004, str. 15-16).

---

¹² Države z višjo obrestno mero se "šlepajo" na države, ki imajo nizko obrestno mero.

¹³ Posredni vpliv na vodenje monetarne politike ECB.

¹⁴ Pravila SGP so v literaturi dvignila kar nekaj prahu. Prva stvar je njihova uveljavitev, sankcije namreč zahtevajo strinjanje večine, kar je 2/3 glasov, to pa je zelo težko doseči. Druga stvar je, da imajo sankcije negativne ekonomske učinke na države, ki so že tako ali tako v težavah. Tretja stvar pa je, da so trenutno nekatere države članice blizu zgornje ravni njihovega javnofinančnega primanjkljaja glede na predpise SGP, kar omejuje njihov prostor za vodenje fleksibilne fiskalne politike v primeru zgodnje recesije, kar bi lahko predstavljalo realno grožnjo (Lavrač, 2002, str. 11).

Proračuni članic EU so v današnjem času pred velikim izzivom, saj morajo vzdrževati svoje sisteme blaginje. Fiskalne politike morajo biti tako izvedene, da hkrati zmanjšujejo breme dolga in modernizirajo pokojninske sisteme. Hkrati pa so zahtevane gospodarske politike, ki so namenjene povečevanju produktivnosti in zaposlenosti (Vieira, Vieira, Costa, 2004, str. 33).

Strožja interpretacija maastrichtskih kriterijev za nove članice

Pri vključevanju v EMU velja načelo, da bodo za NMS veljala enaka pravila kot so veljala pri vključevanju starih članic. Pred prevzemom evra bodo morale izpolniti maastrichtske konvergenčne kriterije, kot so definirani v Maastrichtski pogodbi. Tu se postavljata dve vprašanji:

1. Ali bodo nekatere izjeme in blagohotne interpretacije glede doseganja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev, ki so bile podeljene nekaterim starim članicam pred njihovo priključitvijo EMU, podeljene tudi NMS?
2. Ali imajo enaka pravila smisel tudi v spremenjenih razmerah?

Glede prvega lahko ugotovimo, da v času ocenjevanja izpolnjevanja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev Italija in Finska še nista dve leti sodelovali v evropskem deviznotečajnem mehanizmu ERM II, pač pa se je stabilnost deviznega tečaja očitno ocenjevala tudi na podlagi predhodnih rezultatov ali pa prihodnjih pričakovanj (Lavrač, 2004, str. 16). Grčija si je za vstop v EMU pomagala tako, da je v Bruselj in Frankfurt preprosto pošiljala napačne podatke, valuti Finske in Italije pa 2 leti pred odločitvijo Sveta, da se bosta pridružili EMU, nista bili v mehanizmu ERM II (Geralavičius, 2007, str. 2). Prav tako so bili pri obeh fiskalnih kriterijih nekaterim članicam dani popusti v obliki fleksibilne interpretacije, ki jo, resnici na ljubo, pravila sicer dopuščajo. Uradni predstavniki EU poudarjajo, da za NMS ne bo nobenih izjem in popustov, da bodo pravila maastrichtskih kriterijev veljala natančno, torej v strogi interpretaciji (Lavrač, 2004, str. 16). ECB naj bi namreč težje vodila politiko cenovne stabilnosti, če bi se evroobmočju priključile vse nove države članice, saj v njih še vedno poteka proces realne konvergence, ki je povezan z višjimi stopnjami inflacije (Fidrmuc, Schardax, 2000, str. 40). Toda, ali načelo enakih pravil zahteva, da se vse dane izjeme, podeljene »starim« članicam EMU, podelijo tudi »novim« članicam EMU? Na to vprašanje za zdaj še ni dokončnega odgovora.

Pri drugem vprašanju gre za to, ali formalno enaka pravila dejansko pomenijo tudi enaka pravila v spremenjenih okoliščinah. S spremenjenimi okoliščinami mislimo najprej na dejstvo, da gre pri NMS za drugačna, tranzicijska gospodarstva z njihovimi institucionalnimi in strukturnimi specifičnostmi. Pri maastrichtskih konvergenčnih kriterijev se to lahko pokaže predvsem kot oteženo izpolnjevanja inflacijskega kriterija ali pa kriterija stabilnosti deviznega tečaja, predvsem zaradi Balassa-Samuelsonovega učinka na apreciacijo realnega deviznega tečaja, kot posledico tranzicijskega razvojnega dohitevanja, ali pa zaradi že doslej velikih neto kapitalskih prilivov, ki se lahko pred vključitvijo v EMU še povečajo zaradi pričakovanj

konvergence, t. i. »convergence play«. Tudi pri fiskalnih konvergenčnih kriterijih bi lahko govorili o tranzicijsko specifičnih zahtevah do fiskalne politike, npr. zaradi potreb po dohitevanju na področju infrastrukture ali pa institucionalne dograditve. Koliko naj bi to upoštevali pri bolj fleksibilni interpretaciji izpolnjevanja maastrichtskih konvergenčnih kriterijev pri NMS, ostaja stvar odnosov moči in pogajanj med državami pristopnicami in EU. Ni zelo verjetno, da bi NMS s temi argumenti lahko uspele. Pri spremenjenih okoliščinah gre tudi za spremembe v okolju, konkretno v EU in EMU (Lavrač, 2004, str. 16-17). Nobena izmed starih članic EMU ne izpolnjuje maastrichtskih kriterijev v celotnem obdobju, od uvedbe evra, le 4 države (Irska, Luksemburg, Avstrija in Finska) izpolnjujejo 3 od 4 maastrichtskih kriterijev (stabilnosti deviznega tečaja ne štejemo več zraven), 5 držav, vključno s Francijo, pa izpolnjuje le maastrichtski kriterij obrestnih mer v celotnem obdobju (Geralavičius, 2007, str. 3). Nekatere članice EMU torej ne spoštujejo določil SGP, vendar pa niso bile sankcionirane v skladu z določili SGP, temveč so jim bili dani odpustki in odlogi. Ali je v tako spremenjenih okoliščinah mogoče zahtevati od držav pristopnic, da bi pred vključevanjem v EMU strogo upoštevale predpisane maastrichtske konvergenčne fiskalne kriterije, če same države članice EMU teh ne upoštevajo? Ali lahko v tem primeru govorimo o enakih pravilih za »stare« in »nove« članice?

In končno, gre za vprašanje, ali je potrebno inflacijski konvergenčni kriterij prilagoditi spremenjenim okoliščinam. S priključitvijo 12 držav članic EU EMU so te sprejele skupno valuto in na evroobmočju se vodi skupna monetarna politika. Med državami res obstajajo (manjše) razlike v stopnjah inflacije, vendar te niso več posledica različnih nacionalnih monetarnih politik, temveč kažejo druge, predvsem lokalne stroškovne dejavnike (stroške dela, davke in prispevke itd.). Iskati tri med njimi, kjer je inflacija najnižja, je v teh spremenjenih razmerah vsebinsko problematično, saj njihove nizke stopnje inflacije niso rezultat previdne monetarne politike, kar naj bi bilo sporočilo, vsebovano v inflacijskem maastrichtskem konvergenčnem kriteriju, temveč rezultat drugih, s stališča monetarne politike skorajda naključnih vzrokov. Še bolj problematično je, če se med tremi državami z najnižjo stopnjo inflacije znajdejo tiste države članice EU, ki še niso v EMU. Njihove stopnje inflacije niso neposredno povezane s stopnjo inflacije v evroobmočju in zato ni pravega vsebinskega razloga, zakaj bi prav te države določale referenčno vrednost inflacijskega konvergenčnega kriterija, ki bi jo NMS morale doseči. Verjetno bi bilo bolj upravičeno referenčno vrednost inflacijskega konvergenčnega kriterija iskati kar v stopnji inflacije evroobmočja kot celote. Z vstopom NMS v EU je nastal še dodatni problem, saj je zdaj že 14 držav¹⁵, ki so v EU in niso v EMU, zato je zelo verjetno, da bodo nekatere izmed NMS s svojimi nizkimi inflacijskimi stopnjami, ki so lahko tudi posledica porušenih makroekonomskih ravnotežij, določale referenčno vrednost inflacijskega konvergenčnega kriterija, ne da bi to imelo kakšno zvezo z višino inflacije v EMU (Lavrač, 2004, str. 16-17). Potrebno pa je omeniti, da se deflacija ne upošteva kot cenovna stabilnost, tako da v primeru deflacije v eni izmed držav članic EU referenčna vrednost v konvergenčnem poročilu ni določena s povprečjem treh držav z najnižjimi stopnjami inflacije. Država z deflacijo je zaradi interpretacije deflacije kot cenovne

---

¹⁵ To so 3 stare članice EU (Velika Britanija, Švedska in Danska), 9 NMS (brez Slovenije), ki so v EU vstopile 1. maja 2004, ter Romunija in Bolgarija, ki sta v EU vstopili 1. januarja 2007.

nestabilnosti izpuščena iz omenjenega povprečja. Na ta način naj bi referenčna vrednost ohranila ekonomsko smiselnost (P. Damijan, Masten, Polanec, 2004, str. 23). Nesmiselno bi bilo namreč, da bi se morale NMS pred vključitvijo v EMU poskušati približevati negativni inflacijski stopnji, medtem to ima evroobmočje inflacijsko stopnjo okrog 2 %. Zaradi zgoraj omenjenih pomislekov so nekateri akademski avtorji predlagali, da bi bilo treba inflacijski maastrichtski konvergenčni kriterij spremeniti, tako da bi odseval spremenjene okoliščine. S tem, ne pa s formalno enakimi pravili, bi zagotovili dejansko enaka pravila v spremenjenih okoliščinah. Ker pa so konvergenčni kriteriji opredeljeni v maastrichtski pogodbi, jih je težko spremeniti, saj bi to zahtevalo ustrezno spremembo pogodbe (in torej soglasje držav članic EU) (Lavrač, 2004, str. 16-17).

4. DEJAVNIKI VIŠJE INFLACIJE V NMS

Dejstvo je, da je inflacija v NMS višja od inflacije v evroobmočju, kar je nazorneje prikazano v Tabeli 1, v Prilogi 1. Razloge za višjo inflacijo v NMS lahko prikažemo s štirimi glavnimi dejavniki, ki so:

1. Balassa-Samuelsonov učinek.
2. Pregrevanje gospodarstev nekaterih NMS.
3. Posledice vstopa v EU.
4. Spremembe deviznih tečajev njihovih valut.

Ti dejavniki so podrobneje opisani v nadaljevanju tega poglavja.

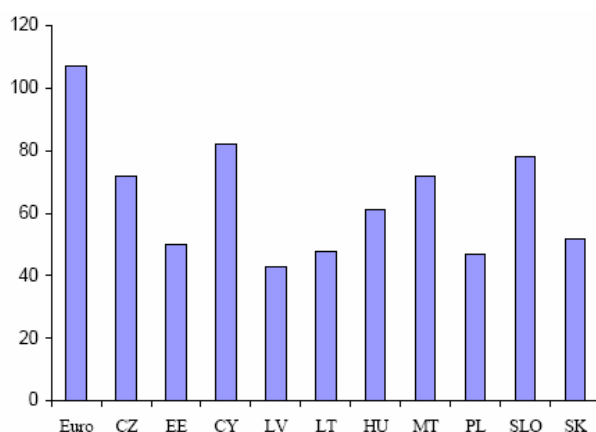
4.1. Balassa-Samuelsonov učinek

Balassa-Samuelsonov učinek sta leta 1964 neodvisno odkrila Bela Balassa in Paul Samuelson. Ugotovila sta razlog, zakaj so storitve cenejše v revnejših kot v bogatih državah in zakaj teorija paritete kupne moči ne drži (Vanags, Hansen, 2006, str. 21). Balassa-Samuelsnov učinek je viden v realni apreciaciji domače valute in izvira iz različne produktivnosti menjalnega in nemenjalnega sektorja. Produktivnost menjalnega sektorja raste hitreje, s čemer se povečujejo tudi plače tega sektorja. Kljub nižji produktivnosti skuša nemenjalni sektor slediti tendenci rasti plač menjalnega sektorja, kar lahko doseže le z zvišanjem cen tega sektorja. To povišanje cen se izrazi kot dodatna inflacija (Verdenik, 2005, str. 18).

Leta 2004 je v EU vstopilo 10 relativno revnih držav. Pred vstopom Bolgarije in Romunije v EU je bilo osem izmed njih najrevnejših, le Portugalska je bila revnejša od Cipra in Slovenije. Slika 1 na strani 18 prikazuje raven BDP na prebivalca, merjeno po kupni moči (v nadaljevanju PPP- Purchasing Power Parity) za NMS in evroobmočje kot procent povprečja EU25.

Nižji BDP per capita kaže na nižjo produktivnost in če produktivnost v NMS dohiteva raven produktivnosti evroobmočja (kar ponazarja daljše obdobje prisotna višja stopnja rasti v NMS kot v evroobmočju), bo to povišalo plače v hitreje rastočih NMS¹⁶. Plače se bodo povišale tako v sektorju dobrin, s katerimi se trguje, kot tudi v sektorju storitev, kjer je sicer produktivnost že marsikje na ravni evroobmočja¹⁷. To bo dvignilo cene v sektorju storitev v NMS, medtem ko bodo cene v sektorju dobrin, s katerimi se trguje, sledile razvoju cen v evroobmočju. Vse dokler bo obstajala konvergenca stopenj rasti in produktivnosti, bo to pomenilo v povprečju višjo inflacijo v NMS, saj bodo cene storitev v NMS rasle hitreje kot cene dobrin, s katerimi se trguje.

Slika 1: BDP per capita po PPP v evroobmočju in NMS kot % povprečja EU

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 21.

Če pogledamo podatke o ravni cen v NMS lahko približno ocenimo, kakšna je pričakovana razlika med inflacijami NMS in evroobmočja. Predvidevamo lahko, da se bodo cene v NMS sčasoma približale cenam evroobmočja. Slika 2 na strani 19 kaže ravni cen v evroobmočju (=100), v NMS in v treh najrevnejših starih članicah EU: Grčiji, Portugalski in Španiji.

Pričakovati je, da bo inflacija v NMS za 1 do 2 odstotni točki na leto višja¹⁸ kot v evroobmočju še kar nekaj let. Treba je omeniti, da proces dohitevanja ne vključuje le višjih cen storitev, pač pa tudi višje davke na nekatere dobrine¹⁹ ter višje nadzorovane cene, kar je opisano v nadaljevanju, v podpoglavju Posledice vstopa v EU.

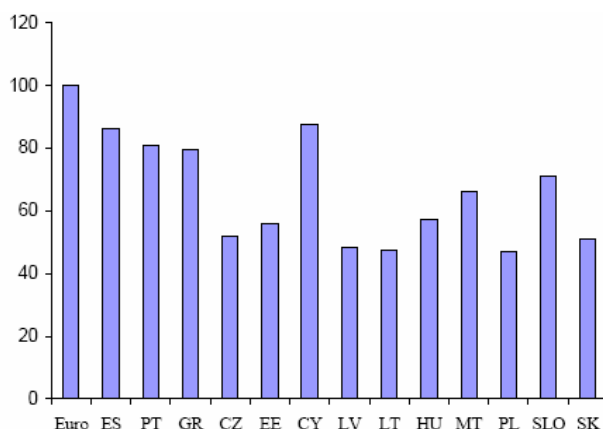
¹⁶ Obstaja ogromen potencial za povečanje produktivnosti v tranzicijskih gospodarstvih, in sicer v učinkovitejši rabi obstoječih virov in tehnologij in v nadgradnji tehnologij. Desetletja centralnega planiranja so namreč porušila strukturo teh gospodarstev. Za centralnoplanska gospodarstva je bil značilen prevladujoč delež industrijskih dejavnosti v BDP, saj je materialni proizvodnji v takratni miselnosti veljal primat, medtem ko je bil storitveni sektor zapostavljen (Jazbec, 2002, str. 9).

¹⁷ Frizer v Litvi je enako produktiven kot frizer katere izmed držav evroobmočja, vendar pa v Litvi dobiva nižjo plačo zaradi nižje ravni plač v Litvi.

¹⁸ Ni nujno, da Balassa-Samuelsonov učinek povzroči tak porast inflacije, ki bi ogrozil izpolnjevanje inflacijskega maastrichtskega kriterija. Vendar pa je potreben pogoj za to zavezanost centralne banke slediti cilju cenovne stabilnosti (Masten, Coricelli, 2005, str. 19).

¹⁹ Če omenimo recimo trošarine na cigarete, te so veliko nižje v NMS, zato ker so tudi dohodki tu nižji, z višjimi dohodki se torej pričakuje, da se bodo povišale tudi te trošarine.

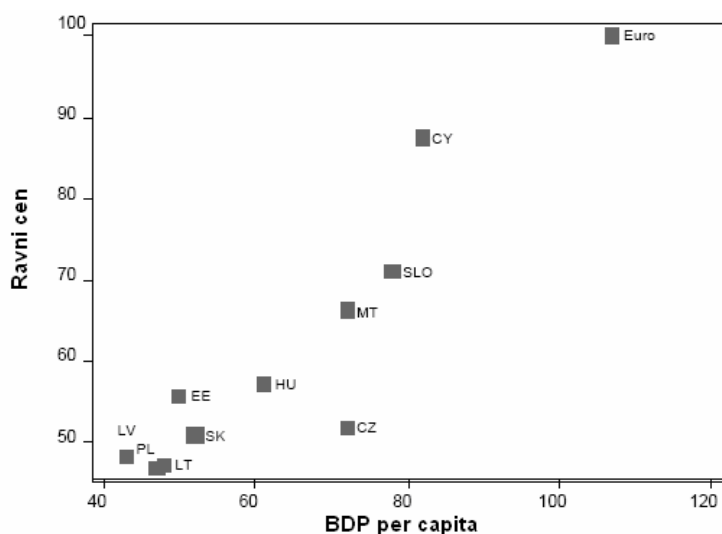
Slika 2: Ravni cen v evroobmočju (=100), v Španiji, na Portugalskem, v Grčiji in v NMS v letu 2004

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 22.

Balassa-Samuelsonov učinek lahko prikažemo tudi tako, da prejšnji dve Sliki združimo v isto sliko - Sliko 3, kjer je nazorno prikazano pozitivno razmerje med BDP per capita in ravnjo cen (Vanags, Hansen, 2006, str. 20 - 23).

Slika 3: Ravni cen v primerjavi z BDP per capita v evroobmočju in NMS leta 2004

Zaradi enostavnosti Španija, Grčija in Portugalska niso prikazane na grafu

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 23.

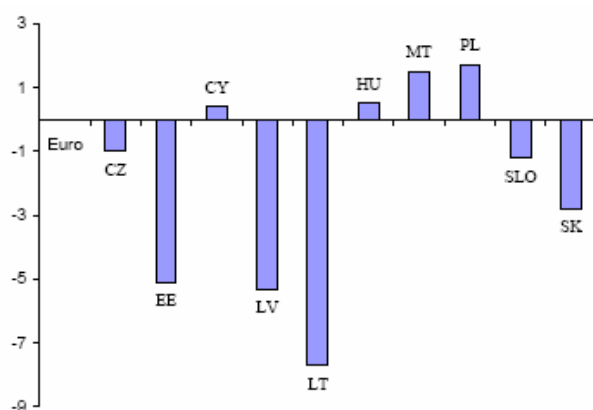
4.2. Pregrevanje nekaterih NMS

Na podlagi zmanjšanja stopenj brezposelnosti, visokih stopenj rasti in kreditnega buma, ki smo mu v zadnjem času priča v baltiških državah, lahko vidimo, da se v nekaterih NMS dogaja proces pregrevanja.

Alban W. Phillips, po katerem se imenuje Phillipsova krivulja, je leta 1958 prvi statistično preveril odnos med stopnjo rasti plač in stopnjo brezposelnosti. Na podlagi podatkov, ki so zajemali skoraj stoletje, je ugotovil, da se nizka stopnja brezposelnosti in nizka stopnja rasti plač izključujeta (trade-off). Kasneje so namesto stopnje rasti plač začeli analizirati odnos med stopnjo inflacije in stopnjo brezposelnosti, ki ima enake značilnosti kot izvirna oblika Phillipsove krivulje (Labanac, 2004, str. 1). Nizka stopnja brezposelnosti pomeni, da je povpraševanje na trgu dela relativno večje od ponudbe, kar poviša stroške dela, to pa pomeni višje stroške za podjetja. Podjetja te višje stroške prevalijo na potrošnike v obliki višjih cen. Nizki stopnji brezposelnosti torej sledi višja inflacija. Stopnje brezposelnosti za drugo četrtletje leta 2005 so predstavljene na Sliki 1 v Prilogi 2.

Boljše merilo za razmere na trgu dela so razlike v stopnjah brezposelnosti. Zmanjšanje stopnje brezposelnosti je dober pokazatelj, da je trg dela »napet«. Na spodnji Sliki 4 je prikazana primerjava leta 2005 z letom 2000.

Slika 4: Sprememba stopenj brezposelnosti v odstotnih točkah v evroobmočju in v NMS od 2. četrtine leta 2000 do 2. četrtine leta 2005

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 11.

Za baltiške države je značilno, da so doživele velik padec v brezposelnosti. Posledica tega je tudi visoka rast plač v baltiških državah. V letu 2005 so se plače v Estoniji in Litvi povišale skoraj za 14 %, v Latviji pa skoraj za 17 %, kar zopet kaže na pregrevanje.

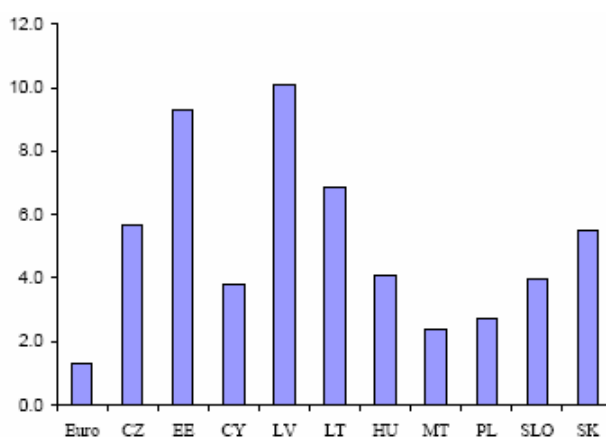
Poleg standardne teorije Phillipsove krivulje obstaja tudi »s pričakovani razširjena Phillipsova krivulja« (expectations-augmented Phillips curve), katere ime izvira iz pričakovane stopnje inflacije. Z njo bi lahko boljše razložili primer baltiških držav. Ideja je v tem, da je opažena visoka inflacija zaradi »napetega« (tight) trga dela vpeta v pričakovanja ljudi o inflaciji. Ker torej ljudje pričakujejo visoko inflacijo tudi v prihodnosti, bodo vključili ta pričakovanja v njihove zahteve po plačah, da bi ohranili pričakovane realne plače. Pričakovana inflacija naj bi torej pomagala ustvariti dejansko inflacijo, kar se imenuje »inflacijska trma« (inflation stubbornness). To pomeni, da se inflacija ne bi zmanjševala zelo hitro, četudi ni več pogojev, ki so jo na začetku ustvarjali. Dokazi za inflacijsko trmo so vidni pri Estoniji in Latviji. V Latviji je med letom 2002 in prvim četrtletjem leta 2004 rast realnih

plač bolj ali manj sledila rasti BDP (rasti produktivnosti). Inflacijski val, ki se je začel leta 2004, je presenetil trg dela, rast realnih plač pa je v tretji četrtini leta 2004 padla na nič. Po tem dogodku so se inflacijska pričakovanja prilagodila in rast realnih plač se je ponovno uskladila z rastjo produktivnosti. 17 % rast nominalnih plač v Latviji leta 2005 bi lahko razložili tako, da je sestavljena iz 10 % rasti produktivnosti in 7 % inflacijskih pričakovanj.

Stopnje gospodarske rasti so naslednji pokazatelj premikanja agregatnega povpraševanja v gospodarstvu. Iz Slike 5 je razvidno, da imajo baltiške države najvišje stopnje rasti. Iz visokih stopenj rasti in stopenj brezposelnosti, ki se zmanjšujejo, vidimo, da so baltiške države nad trendom rasti, kar pomeni, da produktivnost narašča, vendar ne tako hitro kot BDP, katerega hitro rast povzroča naraščajoče domače povpraševanje. Rast BDP skupaj z dolgoročnim potencialom je jasen znak pregrevanja.

Slika 5: Stopnje rasti BDP v evroobmočju in NMS, leta 2005

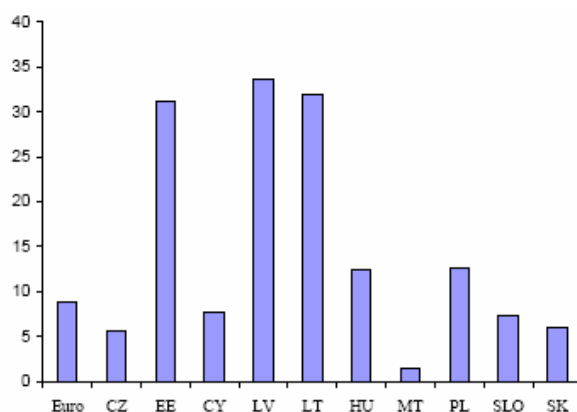

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str.12.

Na pregrevanje kaže tudi nadpovprečno hitra rast kreditov oziroma kreditni bum. Doživele so ga vse tri baltiške države in je bil posledica naraščajočih realnih dohodkov, zelo nizkih obrestnih mer in hitro razvijajočih se finančnih sektorjev. Pričakuje se, da bodo zaloge denarja rasle hitreje v vzhodnoevropskih NMS kot v evroobmočju, saj morajo te države še dohiteti evroobmočje, v prejšnjem sistemu (socializmu) je bil namreč finančni sektor dokaj nerazvit. Slika 2 v Prilogi 3 dokazuje, da so denarne zaloge v NMS še vedno dokaj nizke v primerjavi z evroobmočjem oz., da finančni trgi še niso popolnoma razviti.

Slika 6 na strani 22 kaže kreditno rast v baltiških državah, ki je merjena kot rast M2. Razvidno je, da je kreditna rast v baltiških državah več kot trikrat višja kot v ostalih NMS oz. v evroobmočju. Bančni krediti rastejo celo hitreje kot denar. V Latviji so se leta 2005 krediti povečali za 59 % in so prvič preseгли depozite, kar je pokazalo, da latvijski kreditni bum povečano financirajo banke, ki si sposojajo v tujini. Vsi ti dodatni krediti povečujejo povpraševanje po dobrinah in storitvah in dodajajo k inflacijskim pritiskom (Vanags, Hansen, 2006, str. 10-15).

Slika 6: Rast M2, od 3. četrtine leta 2004 do 3. četrtine leta 2005

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 14.

4.3. Posledice vstopa v EU

V sedmih od desetih novih članic se je inflacija leta 2004, ob vstopu 10 NMS v EU, povečala (izjeme so Ciper, Slovenija in Slovaška). Kot posledica vstopa na enoten trg EU, pa se bo povečevala tudi v prihodnje, dokler se ravni razvitosti ne bodo izenačile. K večji inflaciji med drugim prispevajo sprostitev kmetijskega trga, konvergenca nadzorovanih cen k ravni EU, usklajevanje trošarin na goriva, tobak in alkoholne pijače z ravno EU, črpanje sredstev iz skladov EU ter emigracije. Ti dejavniki so podrobneje opisani v nadaljevanju tega podpoglavja.

Da bi demonstrirali možen učinek sprostitve kmetijskih trgov, so spodaj podatki o cenah mleka, sira in jajc. Porast cen teh proizvodov se je leta 2004 v evroobmočju zmanjšal oz. je bil celo negativen, medtem ko so se v NMS cene teh proizvodov močno povečale. S pristopom novih članic se je namreč odprl kmetijski trg, kar pomeni, da sta poceni estonska sir in mleko našla pot do Finske, kjer je njuna cena veliko višja. Ta trgovina je zmanjšala cene na Finskem in jih povišala v Estoniji²⁰.

Tabela 1: Inflacija v evroobmočju in v NMS leta 2003, 2004 in 2005, podskupine harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin (v nadaljevanju HICP - Harmonized Index of Consumer Prices): mleko, sir in jajca

Produksijska skupina	Evro obm.	CZ	EE	CY	LV	LT	HU	MT	PL	SLO	SK
Mleko, sir in jajca	1.6	-2.9	-1.9	6.6	3.9	12.9	1.8	-0.1	0.6	1.3	5.8
	0.8	3.9	8.1	5.5	14.7	0.5	1.6	0.8	5.0	-0.7	6.7
	-0.1	0.5	2.6	3.5	13.9	4.8	-1.8	2.0	1.2	-2.0	-3.5

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 24.

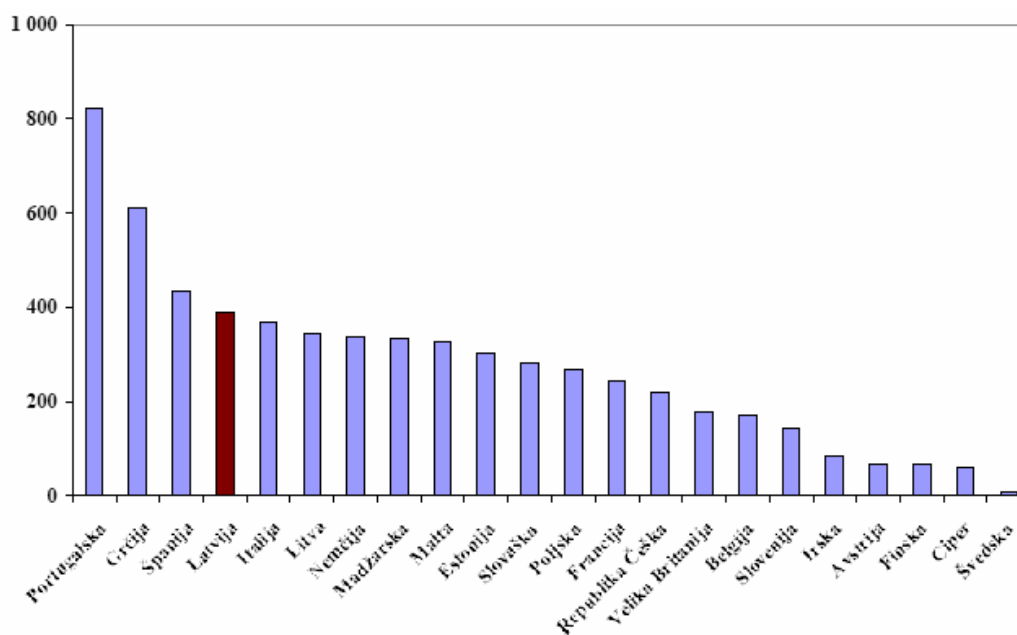
²⁰ Zakaj se je leta 2004 ustavila rast cen teh produktov v Litvi, pa ostaja skrivnost.

Tudi konvergenca nadzorovanih cen je in bo prispevala k inflaciji. Primeri (možno) reguliranih cen so cene nepremičnin, cene oskrbe z vodo, elektriko, plinom, javni transport, pošta - v glavnem torej javna podjetja. Katere cene so regulirane je različno od države do države, pa tudi njihove uteži v HICP so zelo različne.

Dodaten dejavnik višanja cen v NMS je usklajevanje trošarin na goriva, tobak in alkoholne pijače z ravno EU. Npr. trošarine na cigarete so trenutno v NMS veliko nižje kot v EU, zato ker so tudi dohodki tu nižji, s konvergiranjem dohodkov ravni EU bodo k ravni EU konvergirale tudi trošarine.

K višji inflaciji bo prispevala tudi možnost NMS kot članic EU, da dobijo sredstva iz strukturnih skladov. To prispeva k povečanemu povpraševanju in posledično k inflaciji. Na Sliki 7 je prikazana celotna pomoč na prebivalca za vsako državo članico v načrtovanem proračunu EU v letih od 2007 do 2013.

Slika 7: Celotna pomoč na prebivalca za vsako državo članico v načrtovanem proračunu EU v letih od 2007 do 2013 (v evrih)

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 25.

Tudi emigracije imajo posreden vpliv na inflacijo. Švedska, Velika Britanija, Irska, Španija, Finska, Portugalska, Grčija, Nizozemska in Italija so države, ki so do zdaj (Nizozemska odprla svoj trg dela, 2007, str. 17) popolnoma odprle svoje trge dela delavcem iz NMS in dokazi kažejo, da sta Litva in Latvija državi, iz katerih se je po odstotkih izselilo največ ljudi. To zmanjša stopnjo brezposelnosti v državah, iz katerih se ljudje izseljujejo, in poveča tveganje tako imenovanih »ozkih grl« na trgu dela v omenjenih državah, katerih posledica je pritisk na povišanje plač in s tem posredno na inflacijo (Vanags, Hansen, 2006, str. 23-26).

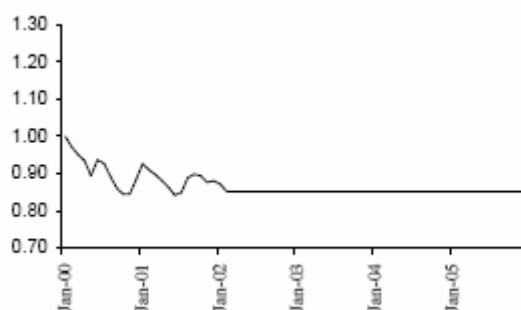
4.4. Učinki deviznega tečaja

Če se devizni tečaj spremeni, se pojavi direkten vpliv na cene uvoženih/izvoženih dobrin, kar vpliva na raven domačih cen in torej na inflacijo. V Prilogi 4, v Tabelah 2 in 3 so prikazani režimi deviznega tečaja, plani za vstop v ERM II in prevzem evra posameznih NMS.

Prav tako spremembe v uvoznih cenah vplivajo na konkurenčnost države. Apreciacija (revalvacija) nominalnega deviznega tečaja bo uvozne dobrine pocenila, kar zmanjšuje HICP. Vendar morajo hkrati domača podjetja, da bi lahko tekmovala s tujimi, tudi znižati cene, kar še pospeši padajoči trend cen. Pri depreciaciji (devalvaciji) pa gre za obraten proces. Ker so NMS zelo odprta gospodarstva, imajo ti učinki močan vpliv na inflacijo.

Gibanje deviznega tečaja države glede na evro je dober pokazatelj vpliva gibanj deviznih tečajev na gibanja cen uvoznih dobrin, ker je evroobmočje velik trgovski partner za vse NMS. Navpična os na Sliki 8 pa kaže indeks cene evra glede na domačo valuto države. Devizni tečaj države je bil normaliziran na 1. januar 2000. Povečanje indeksa kaže na to, da je evro apreciral, kar pomeni, da je cena evra večja glede na domačo valuto. Gibanja deviznega tečaja so bila pri baltiških državah odločilna pri tvorjenju inflacije. Litva je svojo valuto leta 1994 fiksirala na ameriški dolar (valutni odbor), leta 2002 pa na evro (valutni odbor).

Slika 8: Nominalni devizni tečaji litasa v primerjavi z evrom od leta 2000 do 2005

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str.17.

Ko je dolar apreciral in torej litas z njim, je litovska valuta aprecirala glede na vse valute v Evropi. Cene uvoznih dobrin so se zmanjšale in litovski producenti so bili prisiljeni k spustu cen, da so lahko ostali konkurenčni. Rezultat je bila deflacija v Litvi. Litva je svojo valuto fiksirala na evro ravno takrat, ko je bil dolar in s tem litas najmočnejši, apreciacija evra, ki je sledila, je deflacijski učinek le podaljšala (Gibanja deviznega tečaja \$/€ od 1999 do 2005 so prikazana na Sliki 3 v Prilogi 5). To razloži, zakaj je inflacija v Litvi še vedno nižja kot v ostalih dveh baltiških državah (Vanags, Hansen, 2006, str. 15-20).

5. LITVA

Preden se bom lotila teme, kako so se gibale cene v Litvi oz. kateri so bili dejavniki, ki so Litvi leta 2007 preprečili prevzetje evra, bom na kratko opisala mnenje, ki ga je ECB podala v konvergenčnem poročilu iz maja 2006 o pripravljenosti Litve na vstop v EMU glede na ostale ekonomske kazalnike.

Leta 2005 je imela Litva javnofinančni primanjkljaj v višini 0,5 % BDP, kar je precej pod referenčno vrednostjo. Litva nima čezmernega primanjkljaja. Za leto 2006 je Evropska komisija napovedovala rahlo povečanje na 0,6 % BDP. Delež javnega dolga se je leta 2005 znižal na 18,7 % BDP, po napovedih naj bi se v prihodnjih letih rahlo povečeval, vendar še vedno ostal daleč pod referenčno vrednostjo 60 % BDP. Srednjeročni cilj je v konvergenčnem programu številčno opredeljen kot primanjkljaj v višini 1 % BDP. Glede drugih fiskalnih dejavnikov delež javnofinančnega primanjkljaja v letih 2004 in 2005 ni presegel deleža javnih investicijskih odhodkov v BDP.

Po napovedih Odbora za ekonomsko politiko EU in Evropske komisije, ki so bile ECB na voljo pri izdelavi konvergenčnega poročila, bo v Litvi do leta 2050 predvidoma prišlo do zmernega neto povečanja izdatkov, povezanih s starostjo, v višini 1,4 odstotne točke BDP, kar deloma odraža izvedbo pokojninske reforme v preteklosti. Vseeno je treba dogajanja budno spremljati, saj so lahko dejanska demografska, gospodarska in finančna gibanja manj ugodna, kot je predvideno v napovedih.

Litovski litas je v času izida konvergenčnega poročila sodeloval v ERM II približno 22 mesecev, torej manj kot dve leti. V delu referenčnega obdobja, ki obsega čas pred vstopom v ERM II, je bil litas stabilen na ravni centralnega tečaja do evra, ki je bil pozneje določen v okviru ERM II. Litva je v ERM II vstopila z obstoječim valutnim odborom kot enostransko zavezo, tako da to za ECB ne predstavlja nobenih dodatnih obveznosti. Od vstopa v ERM II je litas ostal na ravni centralnega tečaja. Litva ni na lastno pobudo devalvirala centralnega tečaja svoje valute do evra. Čeprav režim valutnega odbora pomeni, da je bila Litovska centralna banka (Lietuvos bankas²¹) redno aktivna na deviznih trgih, je bil neto obseg deviznih transakcij, ki jih je Litovska centralna banka izvedla z litovskimi komercialnimi bankami, majhen. Realni tečaj – tako dvostransko do evra kot tudi efektivno – je bil v času izida konvergenčnega poročila nekoliko nad dolgoročnim povprečjem. Ta merila je vseeno treba razlagati previdno, saj je v Litvi v referenčnem obdobju potekal proces tranzicije v tržno gospodarstvo, kar dodatno zapleta vsakršno dolgoročnejšo razlago tečajnih gibanj.

Primanjkljaj tekočega in kapitalnega računa plačilne bilance skupaj je bil v letu 2005 razmeroma velik in je znašal 5,6 % BDP. Neto prilivi neposrednih tujih naložb so pokrili nekaj manj kot polovico tega primanjkljaja.

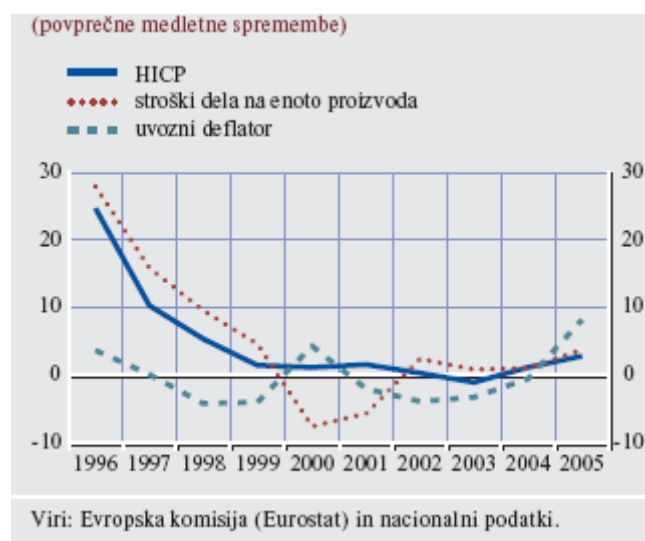
²¹ To je originalno ime za centralno banko v Litvi, ki sem ga prevedla v Litovsko centralno banko. Ta prevod tudi uporabljam v diplomskem delu.

Dolgoročne obrestne mere so v referenčnem obdobju povprečno znašale 3,7 % in so bile tako precej nižje od referenčne vrednosti, ki velja za kriterij obrestne mere. Še naprej so se zniževale proti povprečnim stopnjam donosa obveznic v evroobmočju, kar odraža kredibilnost valutnega odbora in zaupanje trgov v splošna gospodarska in javnofinančna gibanja v Litvi (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 7-8).

V nadaljevanju pa bom podrobneje opisala gibanje cen v Litvi.

Podatki za daljše preteklo obdobje kažejo, da se je inflacija po HICP v drugi polovici devetdesetih let strmo znižala s 25 %, kolikor je znašala leta 1996, na približno 1,5 % leta 1999. V povprečju je inflacija ostala nespremenjena na doseženi nizki ravni do sredine leta 2002, ko je zaradi nizkih cen v sektorju telekomunikacij zaradi korenitih reform ter precejšnjega znižanja stroškov dela na enoto proizvoda in uvoznih cen postala negativna. Inflacija je spet postala pozitivna sredi leta 2004 in se leta 2005 povzpela na 2,7 %. Cenovna gibanja v Litvi so prikazana na Sliki 9.

Slika 9: Cenovna gibanja v Litvi

Vir: Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 25.

Iz Tabele 2 na strani 27 pa je razvidno, da je v referenčnem obdobju od aprila 2005 do marca 2006 12-mesečna povprečna stopnja inflacije, merjena z indeksom HICP, v Litvi znašala 2,7 %, kar je nekoliko nad referenčno vrednostjo 2,6 %, kolikor je marca 2006 znašal kriterij cenovne stabilnosti. Vendar se je 12-mesečna povprečna stopnja inflacije po HICP v naslednjih mesecih postopno povečala.

V letu 2005 so k inflaciji največ prispevali energenti, hrana in nadzorovane cene. V primerjavi s prejšnjim letom se je najbolj povečal prispevek nadzorovanih cen k skupni inflaciji. Litovska centralna banka ocenjuje, da so spremembe v posrednih davkih in nadzorovanih cenah v letu 2005 skupno prispevale približno 0,9 odstotne točke. Povečanje inflacije na začetku leta 2006 je povzročilo predvsem naraščanje cen storitev in cen

industrijskega blaga, razen energentov. Tekoča inflacijska gibanja je treba obravnavati v povezavi z zelo dinamičnimi gospodarskimi razmerami. V zadnjem četrtletju 2005 se je realna rast BDP medletno okrepila na 8,7 %, tako da je povprečna stopnja rasti v letu 2005 znašala 7,5 %. Gospodarsko rast je spodbujalo domače povpraševanje, kar je deloma posledica nizkih obrestnih mere in hitre rasti kreditov. Negativni prispevek neto izvoza k rasti pa se je zaradi precejšnje rasti izvoza začel postopno izravnati. Močna rast celotnega povpraševanja in migracijski odliv sta vplivala tudi na trg dela, saj je bilo pri številnih domačih proizvajalcih prisotno pomanjkanje kvalificirane delovne sile, zaradi česar se je zmanjšala brezposelnost (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19-20).

Tabela 2: Inflacija, merjena z indeksom HICP

(medletne spremembe v odstotkih)					
	2005	2006			od apr. 2005
	dec.	jan.	feb.	mar.	do mar. 2006
Inflacija po HICP	3,0	3,5	3,4	3,1	2,7
Referenčna vrednost ¹⁾	-	-	-	-	2,6
Euroobmočje ²⁾	2,2	2,4	2,3	2,2	2,3

Vri: Evropska komisija (Eurostat).
 1) Izračun za obdobje od aprila 2005 do marca 2006 temelji na netehtanem aritmetičnem povprečju medletne odstotne spremembe v indeksu HICP za Poljsko, Finsko in Švedsko, čemur se prišteje 1,5 odstotne točke.
 2) Euroobmočje je navedeno zgolj informativno.

Vir: Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 25.

V podpoglavjih tega poglavja se bom najprej lotila razlogov, ki so botrovali nizki inflaciji v preteklosti, potem bom opisala razloge za povišanje inflacije od leta 2004 dalje, nato bom naštel dejavnike tveganja, ki lahko povišajo inflacijo in zaključila poglavje z napotki Vanagsa in Hansena, kako bi lahko Litva znižala svojo inflacijo.

5.1. Razlogi za nizko inflacijo v Litvi v preteklosti

Proces dezinflacije po letu 1996 kaže na številne pomembne odločitve politik, predvsem usmeritev denarne politike k doseganju stabilnosti cen, ki je poglobitni cilj, določen v zakonu o centralni banki. Kateri dejavniki so torej omogočili dezinflacijo v Litvi?

1. Valutni odbor: Litva ga je uvedla leta 1994, pri čemer je bil litas najprej vezan na ameriški dolar, leta 2002 pa je bila uvedena vezava na evro, kar je zagotovilo zasidranje inflacijskih pričakovanj (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19) in cenovno stabilnost na dolgi rok (Orlowski, 2002, str. 172). Fiksiran nominalni devizni

tečaj je zagotovil tudi stabilnost izvoznikom in uvoznikom. To je še posebno pomembno za majhna odprta gospodarstva, kot je Litva. Vendar pa fiksiran devizni tečaj prav tako pomeni izgubo monetarne politike in politike deviznega tečaja, ki bi pomagali zavarovati gospodarstvo proti šokom (Barrell, Holland, 2002, str. 133-134). Največje koristi od valutnega odbora je imela Litva v obliki nižje inflacije, nižjih obrestnih mer in gospodarske ozdravitve (Pautola, Backe, 1998, str. 88).

2. Tečajna strategija in z njo povezana gibanja nominalnega efektivnega tečaja: naraščanje uvoznih cen je najprej preprečevala apreciacija dolarja in kasneje evra. Močna apreciacija ameriškega dolarja do več drugih valut leta 1999 in 2000 je imela precejšen vpliv na znižanje uvoznih cen v Litvi. Leta 2002 je bila uvedena vezava litasa na evro. Naraščanje uvoznih cen je torej po tej vezavi preprečevala močna apreciacija evra do drugih valut, ki je trajala do leta 2004 (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19).
3. Fiskalna politika: valutni odbor je Litovcem narekoval tudi fiskalno disciplino. Od sredine 90-ih let prejšnjega stoletja se je Litva že približala proračunskemu ravnotežju. Proračunski primanjkljaj je sicer v času ruske krize porastel na 8,5 % BDP, vendar pa se je s pomočjo uspešno izvedenih strukturnih reform²² leta 2000 zopet znižal na 3 % BDP in od takrat dalje ostal pod maastrihtsko mejo (Strbad, 2006, str. 27).
4. Reforme za povečanje konkurence na trgih proizvodov: eden največjih uspehov reform v Litvi v prejšnjem desetletju je bil vzpostavitev delujočega tržnega gospodarstva. Posledice teh reform so: bolj odprto gospodarstvo, prosto gibanje kapitala, večji delež privatnega sektorja in močnejša konkurenca. Tuje investicije so igrale in še vedno igrajo pomembno vlogo pri modernizaciji gospodarstva. Reforme so se nadaljevale tudi v tem tisočletju: leta 2003 je bil dokončan privatizacijski program, splošno podjetniško okolje se je izboljšalo z liberalizacijo gospodarske aktivnosti, izboljšanjem klime za investiranje, z enostavnejšimi postopki registracije podjetja in likvidacije, z odstranitvijo ovir za vstop na trg in vzpostavitvijo enakih pogojev za vse gospodarske enote. Tržna liberalizacija, pospeševanje konkurence in davčna reforma so prispevale k povečanju odprtosti in konkurenčnosti litovskega trga proizvodov in kapitala (National report on structural reforms, 2004, str. 3 in 28). Povečanje konkurenčnosti je torej dodatno prispevalo k znižanju cen.
5. Postopna liberalizacija finančnih trgov: že leta 1994 so v Litvi uvedli prosto gibanje kapitala, verjeli so namreč, da bodo s tem pospešili priliv tujih investicij, s katerimi bodo lažje prestrukturirali gospodarstvo. To se je kasneje izkazalo kot pravilna odločitev glede na velikost prilivov neposrednih tujih investicij. Leta 2002 so dokončno popolnoma privatizirali bančni sektor. Tujci pa so leta 2002 upravljali že 88,1 % delež v tem sektorju. Ta sektor je leta 2001 predstavljal 32 % BDP oz. skoraj 2/3 vsega finančnega sistema. Tržna kapitalizacija podjetij na borzi je leta 2002 znašala 25,3 % BDP-ja, delež pa narašča. Poleg tega je Litva leta 2003 sprejela veliko zakonov, ki so pripomogli h konvergenci litovskega finančnega sektorja k razvitim finančnim sektorjem EU (Garbaravicius, Kuodis, 2002, str. 137-138, 142, 144 in

---

²² Prestrukturiranje energetskega sektorja, privatizacija in deregulacija (Poročilo International Monetary Fund, 2001).

National report on structural reforms, 2004, str. 23-25). Vsi ti opisani dejavniki pričajo o vedno večji konkurenčnosti litovskih finančnih trgov.

6. Reforme na trgu dela: Litva je pozornost svojih politik usmerila v razvoj ekonomije, temelječe na znanju, in je dosegla svoj začasen cilj, ki je zagotoviti raven izobraževanja, usposabljanja, informacijske tehnologije in komunikacijskega obsega, ki je enaka vsaj minimalni ravni razvitih evropskih držav (National report on structural reforms, 2004, str. 3). S tem je delovna sila v Litvi postala bolj izobražena in fleksibilna, kar je povečalo konkurenco na trgu dela.
7. Rasti plač ni sledila produktivnosti dela: močna gospodarska rast je skupaj z emigracijskimi tokovi prispevala k precejšnjemu zmanjšanju brezposelnosti, ki se je znižala s 16,5 % leta 2001 na 8,2 % leta 2005. Ob tem se je rast sredstev na zaposlenega okrepila s 3,8 %, kolikor je znašala leta 2001, na 8,7 % leta 2005. Ker je rast plač najprej zaostajala za produktivnostjo dela, je bila rast stroškov dela na enoto proizvoda od leta 2000 do leta 2001 celo negativna.
8. Negativna stopnja rasti uvoznih cen: uvozne cene so v obravnavanem obdobju precej nihale predvsem zaradi gibanja tečaja in cen nafte, vendar je njihova stopnja rasti ostala negativna v celotnem obdobju 2001–2004 (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19-20).

Zmanjšanje inflacije proti koncu devetdesetih let je bilo doseženo kljub relativno močni realni rasti BDP. Zaradi vpliva ruske krize²³ na litovski izvozni sektor je bila realna rast BDP v letu 1999 negativna, kar je še dodatno znižalo inflacijo. Litovsko gospodarstvo je po ruski krizi hitro okrevalo in je po letu 2001 ponovno dosegalo dokaj visoke stopnje rasti, ki jih je spodbujalo predvsem domače povpraševanje. Obdobje deflacije od leta 2002 do prve polovice leta 2004 pa je bilo predvsem posledica zunanjih dejavnikov ter povečane konkurence na nekaterih domačih trgih (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19-20).

5.2. Razlogi za povišanje inflacije od leta 2004 dalje

V nasprotju s skupno inflacijo po HICP je bila inflacija po HICP brez nepredelane hrane in energentov oz. osnovna inflacija v zadnjih letih nižja in bolj stabilna (glej Tabelo 3 na strani 30) (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19). Leta 2005 je sicer neto letna inflacija (letni HICP brez prehrabnih izdelkov, cen goriva in nadzorovanih cen) znašala 0,3 %. Ta rast pa je bila povzročena z dražjimi zavarovalnimi storitvami za motorna vozila in z naraščajočimi cenami počitniških paketov (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 27). Povprečna medletna stopnja inflacije po HICP je v letu 2005 znašala 2,7 %. Januarja 2006 se je povečala na 3,5 %, marca pa zopet spustila in znašala 3,1 % (glej Tabelo 4a na strani 31) (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 19).

---

²³ Ruska kriza je imela na baltiške države neposreden vpliv prek trgovine, saj je bila Rusija že zgodovinsko pomemben trgovski partner tem državam. Ruski delež v izvozu Litve je bil recimo kar 24 %. Iz Rusije so baltiške države tudi veliko uvažale. V času ruske krize so torej vse doživele recesijo, čeprav je bila le-ta dokaj kratka, Litva je namreč konec leta 1999 že zabeležila rast (Sutela, 2002, str. 318).

V sredini leta 2005 je že izginil vpliv enkratnega dviga cen zaradi vstopa Litve v EU. Zmanjšal se je pritisk na povečanje cen zaradi previsokih cen hrane, povečal pa se je pritisk s strani nadzorovanih cen in cen goriva. K 2,7 % inflaciji v letu 2005 so 1,1 odstotne točke prispevale cene hrane, 0,9 odstotne točke nadzorovane cene in 0,6 odstotne točke cene goriva (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 26-27).

Tabela 3: Merila inflacije in drugi kazalniki

(medletne spremembe v odstotkih, razen če ni navedeno drugače)										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Merila inflacije										
HICP	24,7	10,3	5,4	1,5	1,1	1,6	0,3	-1,1	1,2	2,7
HICP brez nepredelane hrane in energentov	-	10,3	4,5	1,7	-1,1	0,1	0,6	0,7	0,7	1,3
CPI	24,6	8,9	5,1	0,8	1,0	1,3	0,3	-1,2	1,2	2,7
CPI brez sprememb v posrednih davkih	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Deflator zasebne potrošnje	18,2	9,5	5,4	-0,4	-1,5	2,4	-0,1	-2,7	1,1	3,3
Deflator BDP	20,6	14,0	5,0	-0,6	1,8	-0,5	0,2	-1,1	2,8	5,9
Cene pri proizvajalcih ¹⁾	-	-	-0,5	1,0	10,2	-0,6	-0,7	-0,7	2,4	5,9
Povezani kazalniki										
Realna rast BDP	4,7	7,0	7,3	-1,7	3,9	6,4	6,8	10,5	7,0	7,5
BDP na prebivalca v PKM ²⁾ (euroobmočje = 100)	31,8	33,5	35,3	34,1	35,1	36,9	38,9	42,2	44,8	.
Primerjalna raven cen (euroobmočje = 100)	33,7	41,4	43,9	45,4	51,7	52,8	54,0	53,4	53,2	.
Proizvodna vrzel ³⁾	-6,3	-3,0	0,0	-5,2	-4,9	-2,5	-1,6	2,1	2,1	2,2
Stopnja brezposelnosti (%) ⁴⁾	-	14,1	13,2	13,7	16,4	16,5	13,5	12,4	11,4	8,2
Stroški dela na enoto proizvoda, celotno gospodarstvo	28,0	15,9	6,8	1,9	-6,5	-5,7	2,4	0,8	1,0	3,8
Sredstva na zaposlenega, celotno gospodarstvo	32,7	23,3	15,5	2,5	1,3	3,8	5,1	8,9	8,2	8,7
Produktivnost dela, celotno gospodarstvo	3,7	6,4	8,1	0,5	8,3	10,1	2,7	8,0	7,1	4,7
Deflator uvoza blaga in storitev	3,7	0,1	-4,2	-4,0	4,3	-2,0	-3,9	-3,3	-0,5	8,2
Nominalni efektivni tečaj ⁵⁾	3,2	11,3	3,3	2,9	10,8	3,2	4,6	4,9	1,5	-0,8
Ponudba denarja (M3) ⁶⁾	-3,6	35,7	13,6	7,2	16,1	21,9	17,0	20,1	27,5	30,6
Posojanje bank ⁶⁾	-10,1	9,5	21,4	9,7	-3,2	24,8	29,4	56,2	40,6	63,5
Tečaji delnic (OMX Vilnius Index) ⁶⁾	-	-	-	-	-	-18,5	12,2	105,8	68,2	52,9
Cene stanovanjskih nepremičnin	-	-	-	-	-9,6	23,6	9,8	17,8	9,6	50,2

Viri: Evropska komisija (Eurostat), nacionalni podatki (CPI, cene stanovanjskih nepremičnin) in Evropska komisija (proizvodna vrzel).

1) Industrija skupaj razen gradbeništva, podatki temeljijo na domači prodaji.

2) PKM pomeni pariteto kupne moči.

3) Odstotek potencialnega BDP. Pozitiven predznak pomeni, da je dejanski BDP nad potencialnim.

4) Definicija je skladna z ILO.

5) Pozitiven (negativen) predznak pomeni apreciacijo (depreciacijo).

6) Medletna stopnja rasti ob koncu leta po izračunu ECB.

Vir: Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 25.

Tabela 4: Inflacijska gibanja in napovedi pred izdelavo Konvergenčnega poročila, ki je bilo objavljeno maja 2006

(medletne spremembe v odstotkih)					
(a) Najnovejša gibanja v indeksu HICP					
	2005		2006		
	nov.	dec.	jan.	feb.	mar.
HICP					
Medletna sprememba v odstotkih	2,9	3,0	3,5	3,4	3,1
Sprememba v povprečju zadnjih 3 mesecev glede na prejšnje 3 mesece, medletno, desezonirano	5,5	4,5	3,4	3,2	3,1
Sprememba v povprečju zadnjih 6 mesecev glede na prejšnjih 6 mesecev, medletno, desezonirano	3,1	3,5	3,9	4,1	3,9
Vira: Evropska komisija (Eurostat) in izračuni ECB.					
(b) Napovedi inflacije					
	2006			2007	
HICP, Evropska komisija (pomlad 2006)	3,5			3,3	
CPI, OECD (december 2005) ¹⁾	-			-	
CPI, MDS (april 2006)	3,2			2,7	
CPI, Consensus Economics (marec 2006)	2,6			2,3	
Viri: Evropska komisija, OECD, MDS in Consensus Economics. 1) Litva ni članica OECD.					

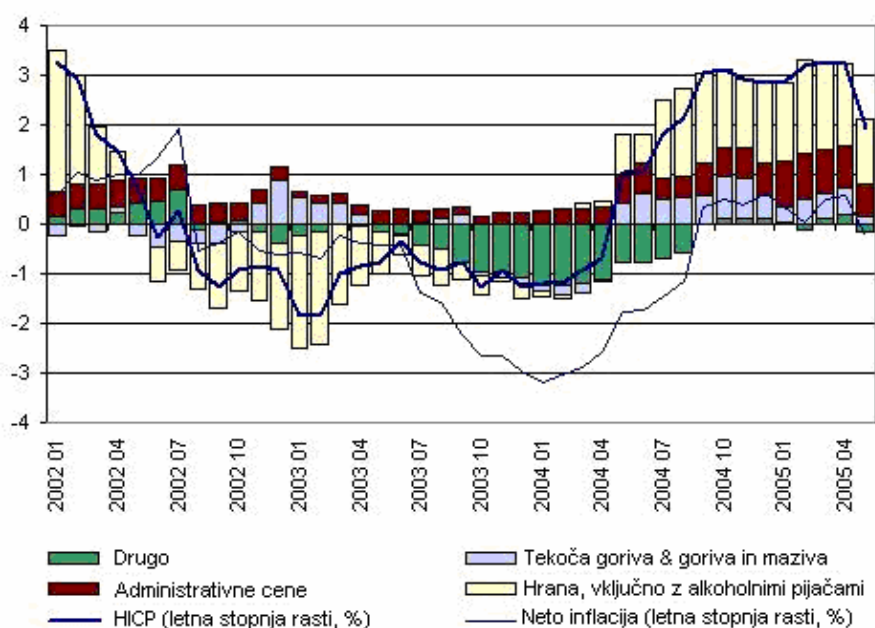
Vir: Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 26.

Povzročitelje previsoke inflacije lahko razdelimo na 4 glavne skupine:

1. Porast cen hrane.
2. Nekatere nepravilne odločitve o nadzorovanih cenah.
3. Naraščajoče cene nafte in razvoj cen uvoženih dobrin.
4. Naraščanje cen proizvajalcev in stroškov dela.

Na Sliki 10 na strani 32 je prikazan vpliv zgoraj omenjenih dejavnikov na inflacijo.

Slika 10: Prispevek v litovski letni inflaciji

Vir: Kuodis, 2005.

Cene hrane

Naraščajoče cene hrane so v letu 2005 največ pripomogle k letni inflaciji - približno 1,1 odstotne točke. To je bilo pričakovano, in sicer naj bi bila to posledica vstopa Litve v EU. Načeloma ima vstop v EU dve posledici, na dolgi rok izboljšanje pogojev menjave (terms of trade) poveča blaginjo, toda na kratek rok zmanjša realni dohodek v mestnem delu populacije, in kar je pomembno zaradi izpolnjevanja maastrichtskih kriterijev, močno poveča inflacijo. Sredi leta 2004 so zaradi vpliva popolnega odprtja trgov EU na domače cene in zaradi subvencij izvoza EU v države, ki niso članice EU, nekatere cene hrane poskočile. Sredi leta 2005 je vpliv tega cenovnega šoka izginil. Izvoz kmetijskih izdelkov se je povečal za 25 % v letu po pristopu Litve k EU (Kuodis, 2005).

Po tem cenovnem šoku so se pojavili novi razlogi za naraščajočo inflacijo, in sicer naraščajoče cene mlečnih izdelkov in mesa ter slaba žetev žit, nizek pridelek sadja in zelenjave zaradi slabih vremenskih pogojev v Litvi in Evropi, kar je vplivalo na porast cen prehrabnenih izdelkov konec leta 2005 (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 27).

Odločitve o nadzorovanih cenah

Spremembe v nekaterih nadzorovanih cenah in posrednih davkih so prispevale naslednjih 0,9 odstotnih točk k inflaciji v letu 2005. Nekateri koraki k harmonizaciji posrednih davkov so

bili narejeni že maja 2004: povečali so stopnjo davka na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) na farmacevtske izdelke in trošarine na gorivo in tobak. Na letno inflacijo v letu 2005 so že vplivale odločitve o nadzorovanih cenah, narejene v drugi polovici leta 2004. Povišanje cen v potniškem cestnem prometu v decembru 2004 je povišalo letno inflacijo v prvih sedmih mesecih leta 2005 za 0,24 odstotne točke. Zmanjšanje DDV-ja na drobnoprodajne cene toplotne energije pa je zmanjšalo inflacijo v prvih treh četrtinah leta 2005. Ta učinek je izginil oktobra 2005.

Višje cene elektrike, medicinskih storitev in potniškega prometa so bili glavni razlogi za povišanje nadzorovanih cen v letu 2005.

Zaradi velikega deleža, ki ga imajo nadzorovane cene v HICP, imajo le-te močan vpliv na inflacijo. Dobrine in storitve, katerih cene so predmet odločitev o nadzorovanih cenah, so predstavljale 16,2 % potrošne košare v letu 2005. To so bile cene storitev oskrbe z vodo (0,42 %), cene komunalnih storitev (0,76 %), elektrike (2,76 %), plina (1,19 %) in toplote (3,62 %), medicinskih in farmacevtskih produktov (3,33 %) in storitev (0,78 %), potniškega železniškega in avtobusnega prometa (1,99 %), pošte (0,02 %) in izobraževalni storitev (1,3 %) (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 27-28).

Veliko povečanje inflacije je povzročila odločitev litovskih regulatorjev javnih podjetij, ki so se januarja 2005 odločili, da bodo povečali kapo (cap)²⁴ na cene elektrike in zemeljskega plina. Cene elektrike so se zaradi tega ukrepa zvišale kar za 9 %, kar je povzročilo povečanje letne inflacije za 0,25 odstotne točke. Postavlja se vprašanje smiselnosti tega ukrepa. Zagotovo pa čas tega ukrepa, leto in pol pred konvergenčnim poročilom, ni bil pravi. Poleg velikega neposrednega vpliva tega ukrepa na inflacijo obstaja veliko tveganje, kako se bo na inflaciji odrazil posredni vpliv preko ostalih drobnoprodajnih cen²⁵ (Kuodis, 2005).

Da bi lahko povišali plače medicinskemu osebju, so maja in oktobra 2005 povišali cene zdravstvenih storitev. Cene bolnišničnih in drugih medicinskih storitev so se torej od maja do konca leta 2005 dvignile za 7-8 %. Kljub temu da medicinske storitve predstavljajo le majhen delež v potrošni košari, je ta podražitev povišala letno inflacijo za 0,04 odstotne točke. 1. avgusta so v Vilni povišali cene javnega prevoza, oktobra in novembra 2005 pa so dvignili cene še taksisti. Te cene so k zvišanju inflacije na letni ravni prispevale 0,3 odstotne točke (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 27-28).

V začetku leta 2006 so za okoli 40 % porasle cene zemeljskega plina, pretekli jim je namreč dolgoročni dogovor, ki so ga imeli z edinim večjim dobaviteljem plina - Gazpromom

---

²⁴ Regulacija cen elektrike in plina s cenovno kapo temelji na obrazcu RPI-X+K, ta obrazec vsebuje naslednje komponente: dejanske operativne stroške (vključno z gorivom) - faktor RPI, pričakovano spremembo produktivnosti - faktor X in dovoljeno rast stroškov - faktor K (Podvratnik, 2002, str. 9, 39, 40).

²⁵ To lahko ponazorimo z naslednjim primerom. Vodstvo litovskih izdelovalcev mesnih izdelkov so novinarji vprašali, kakšen vpliv je po njihovem mnenju imelo 10 % povečanje cen elektrike na mesne proizvode. Vodstvo je odgovorilo, da približno 5 %. Kar torej ekonomsko pomeni, da elektrika predstavlja 50 % končne cene proizvoda, kar seveda ni smiselno. Vendar pa primer dobro ponazori dejstvo, da podjetja velikokrat pretiravajo, ko svoje cene prilagajajo na cenovne šoke inputov (Kuodis, 2005).

(Konvergenčno poročilo Evropske komisije za Litvo, 2006, str 4). V drugi polovici leta 2006 pa so se povišale še cene toplotne energije. Ker imajo te cene veliko utež v potrošni košari, so močno prispevale k rasti inflacije leta 2006 (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 28).

Nafta in razvoj cen uvoženih dobrin

Eden izmed najpomembnejših razlogov za porast inflacije v Litvi so bile tudi naraščajoče cene nafte. Šok v cenah nafte (povzročil je dvig inflacije na letni ravni za približno 0,6 odstotne točke) se je prenesel asimetrično, kar pomeni, da ko naraščajo cene nafte, se HICP v Litvi poveča bolj kot v treh državah EU z najnižjo inflacijo (države, ki se smatrajo kot merilo pri izpolnjevanju maastrichtskega inflacijskega kriterija). To je posledica večje uteži goriv v litovskem HICP. Litva naj bi bila namreč še razvijajoča se država, kjer potrošniki več zapravijo za nujno potrebne dobrine. Drugi razlog za asimetrijo so nižje trošarine na bencin, saj harmonizacija posrednih davkov še vedno ni končana (Kuodis, 2005).

Cene uvoženih dobrin so se postopoma povečevale tekom leta 2005, tako da je v zadnjem četrtletju povečanje znašalo že 13,1% (v primerjavi z 1,1 % v zadnjem četrtletju leta 2004). Povišanje je bilo predvsem posledica nenadnega dviga cen nafte. Med letom se je cena nafte Brent povišala za 42 % in posledično povišala letne cene uvoženih dobrin za 9,9 odstotnih točk.

Od zadnje četrtine leta 2004 se je trend cen uvoženih dobrin brez vpliva cen energentov spremenil, saj so se cene naenkrat začele povečevati. V tretji četrtini leta 2005 je indeks uvoženih dobrin (brez energentov) postal pozitiven, v četrtem četrtletju pa je njegova letna rast znašala 3 %. Tako povečanje uvoznih cen je bilo deloma posledica deprecijacije evra v primerjavi z dolarjem. Povprečna vrednost dolarja je bila v četrtem četrtletju leta 2005 za 9 % višja kot v enakem obdobju leto pred tem (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 28-29).

Cene proizvajalcev, stroški dela

Spodaj so najprej opisani dejavniki, ki so povzročili porast cen proizvajalcev, nato pa še procesi, ki so se leta 2005 odvijali na trgu dela.

Zaradi vplivov cen hrane in nafte v letu 2005 je bilo v cenah proizvajalcev in drobnoprodajnih cenah zaznati podoben trend gibanja. V prvih mesecih leta 2005 je letna rast cen proizvajalcev poskočila, rast se je upočasnila maja in ponovno dobila zagon v juniju. Povprečna letna rast cen domačih proizvajalcev, ki prodajajo na domačem trgu, je bila leta 2005 5,9 %. Kot tudi v predhodnih letih je bila rast cen domačih proizvajalcev predvsem posledica rasti cen energentov. Porast cen energentov je predstavljal največji delež (4,7 odstotne točke) v letni rasti cen domačih proizvajalcev. Povprečna letna rast cen domačih proizvajalcev (brez energentov) je leta 2005 znašala 2,6 %. Septembra 2005 se je padec cen vmesnih dobrin

ustavil. Konec leta pa je pozitiven vpliv cen vmesnih dobrin na rast cen domačih proizvajalcev znašal 0,8 odstotne točke. Nepomemben vpliv cen trajnih in kapitalskih dobrin v indeksu cen (industrijskih) proizvajalcev (v nadaljevanju PPI- Producer Price Index) je tradicionalno predstavljal majhen pritisk na razvoj cen proizvajalcev. Razvoj cen netrajnih potrošnih dobrin pa je poganjala predvsem dinamika cen hrane.

Hitra rast cen naftnih proizvodov v letu 2005 in rast cen elektrike januarja 2005 sta povišali stroške proizvajalcev, kar je ustvarilo pritisk na cene proizvajalcev in posledično na drobnoprodajne cene. Zaradi povišanja cen domačih proizvajalcev (brez energentov) v drugi polovici leta 2005 in predvsem močnejšega vpliva vmesnih dobrin na cene domačih proizvajalcev konec leta 2005, je bil pričakovan močnejši pritisk cen energentov na cene proizvajalcev. Poleg tega je obstajalo tveganje, da se bodo višji stroški proizvajalcev prenesli na drobnoprodajne cene.

Analiza stroškov dela kaže, da so se stroški dela v letu 2005 povišali za 10 %, kar je za 1,8 odstotne točke več kot v letu 2004. Rast stroškov dela je bila v primerjavi s prejšnjim letom višja na vseh področjih razen v gradbeništvu. Leta 2004 so se plače v gradbenem sektorju povišale za 20,2 %, v letu 2005 pa le za 5,1 %. Od tretjega četrtertletja 2004 dalje je rast stroškov dela na enoto proizvoda sicer prehitela rast produktivnosti, vendar to ni povzročalo večjih cenovnih pritiskov na drobnoprodajne cene. Vzroka za to sta dva:

1. Višja rast produktivnosti dela v preteklosti: z njo je bilo delno pokrito naraščanje stroškov dela na enoto proizvoda.
2. Visoki dobički podjetij v letu 2005: omogočali so podjetjem zviševanje izplačil za plače zaposlenim.

V nadaljevanju so podrobneje opisani procesi, ki so se odvijali na trgu dela.

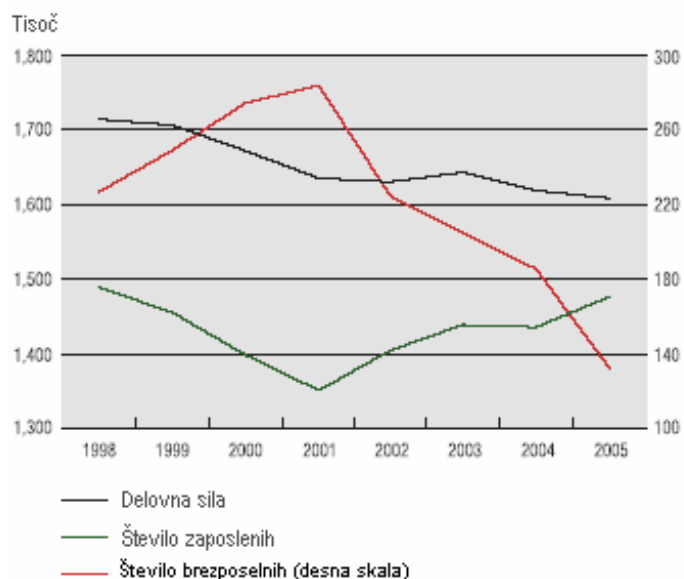
V okolju nenehne gospodarske rasti in intenzivnih emigracij se je stopnja brezposelnosti nenehno zmanjševala in primanjkljaj delovne sile je postajal vedno bolj občuten v letu 2005. Glede na podatke iz raziskave o delovni sili, se je povprečno število brezposelnih zmanjšalo za 51.500 (na 132.900) leta 2005 glede na leto 2004, medtem ko se je število zaposlenih v istem obdobju povečalo za 37.600 (na 1.473.900). Število zaposlenih oseb se je povečalo za 13.800 oseb manj kot se je zmanjšalo število brezposelnih, to je število, za katero se je zmanjšala celotna delovna sila. Te številke so prikazane na Sliki 11 na strani 36.

Zmanjšanje delovne sile direktno odraža selitvene procese. Glede na podatke litovskega statističnega urada je število izseljenih v letu 2005 za 8.800 presegalo število priseljenih, kar je 800 manj kot v letu 2004, predvsem zaradi večjega števila priseljencev.

V četrtem četrtertletju leta 2005 je stopnja brezposelnosti padla na 7,1 % (v enakem obdobju v letu 2004 je znašala 10,6 %), povprečna stopnja brezposelnosti v letu 2005 pa se je zmanjšala na 8,3 % (11,4 % v letu 2004). Največje zmanjšanje brezposelnosti (25.300) je bilo zaznati pri

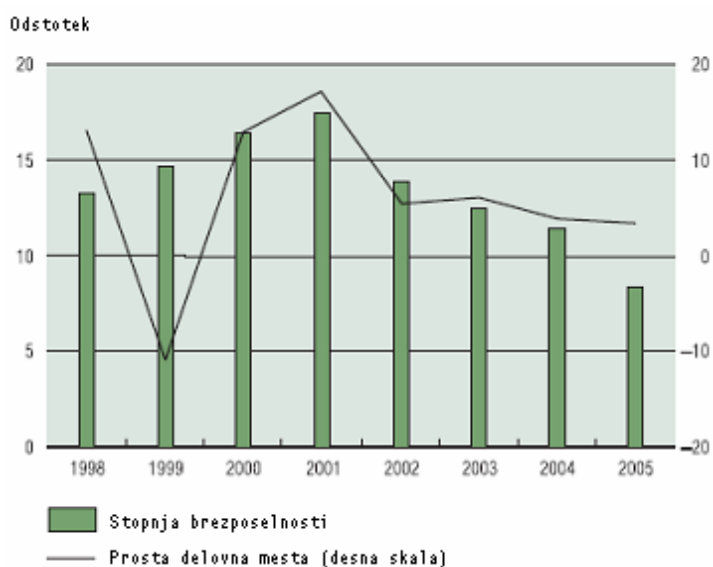
številu oseb, ki so brezposelne dalj časa (več kot eno leto). Dolgoročna brezposelnost je predstavljala največji delež v brezposelnosti - 54,9 %. V zmanjšanje stopnje brezposelnosti je bilo zajeto tudi zmanjšanje (30,2 %) števila brezposelnih mladih (med 15 in 24 letom starosti), kljub temu da delovni sili v tem razredu primanjkuje delovnih izkušenj. Spremembi stopenj brezposelnosti in delovnih mest sta prikazani na Sliki 12.

Slika 11: Delovna sila, število zaposlenih in brezposelnih oseb

Vir: Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 31.

Slika 12: Stopnja brezposelnosti in prosta delovna mesta (letna sprememba)

Vir: Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 32.

S povečanjem povpraševanja po delu je problem neustrezne kvalifikacije postal še bolj očiten. Čeprav je rastoče gospodarstvo ustvarilo relativno veliko novih delovnih mest, veliko

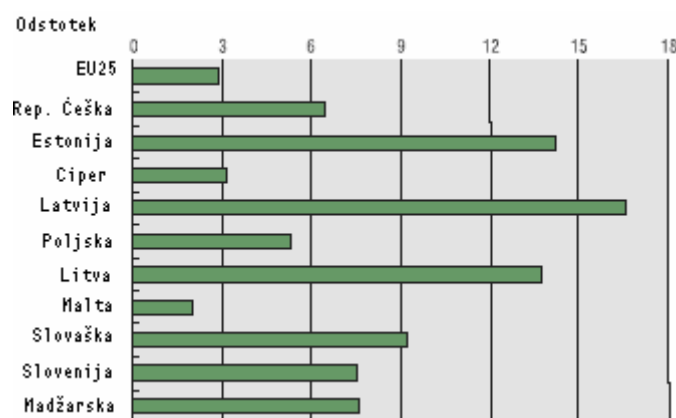
brezposelnih še vedno ni uspelo najti ustrezne zaposlitve. To je jasen znak, da imajo brezposelne osebe prenizke sposobnosti in premajhno funkcionalno fleksibilnost, čemur pravimo strukturni problem brezposelnosti.

Iz Slike 4 v Prilogi 6 je razvidno, da je bilo v primerjavi z drugimi novimi članicami letno zmanjšanje brezposelnosti v Litvi najvišje (3,2 odstotne točke); vseeno pa stopnja brezposelnosti v tej državi ni bila posebno nizka. Približevala se je povprečni stopnji brezposelnosti v starih državah članicah. Trenutno ima 6 od desetih NMS nižjo stopnjo brezposelnosti.

Povečanje števila zaposlenih oseb je povzročilo porast stopnje zaposlenosti²⁶. Povprečna stopnja zaposlenosti je bila leta 2005 62,6 %, kar je 1,5 % točke več kot leto prej. Povečala se je stopnja zaposlenosti v sekundarnem in terciarnem sektorju, zmanjšala pa v primarnem sektorju. Povečalo se je tudi število ljudi, ki so imeli več kot eno službo iz 72.900 na 84.400. Zaradi intenzivnega razvoja gospodarstva in primanjkljaja delovne sile so se povečevali tudi prejemki zaposlenih. V letu 2005 v primerjavi z letom 2004 so se bruto plače (brez samostojnih podjetnikov) povečale za dobrih 10 % - v javnem sektorju so se povečale za 10,4 %, v privatnem pa za 10,1 %. Realni prejemki so se leta 2005 povečali za 7,1 % in so malo presegli rast produktivnosti dela. Razlika je bila predvsem očitna pri netržnih gospodarskih dejavnostih.

Glede na standardizirane podatke EU za četrto četrletje leta 2005 je bila najvišja rast stroškov dela opažena v Latviji (16,6 %), ki so ji sledile Estonija (14,2 %), Litva (13,7 %) in Slovaška (9,2 %). Stroški dela so se v celotni EU povišali za 2,9 %. Vse to je prikazano na Sliki 13.

Slika 13: Stroški dela v Litvi in ostalih članicah EU (podatki za četrto četrletje leta 2005, letna sprememba)

Vir: Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 34.

²⁶ Stopnja zaposlenosti pomeni število zaposlenih oseb v starosti 15-64 let, deljeno s celotno populacijo v istem starostnem razredu.

Največje povečanje stroškov dela so povzročile naraščajoče plače delavcev v industriji, kjer je bil ogromen primanjkljaj zaposlenih. Konec leta 2005 je bilo namreč v tem sektorju 2.400 prostih delovnih mest. Višji dohodki zaposlenih v zdravstvu, trgovini (konec leta 2005 je bilo v tem sektorju 2.200 prostih delovnih mest) in izobraževalnih dejavnostih so tudi vidno prispevali k povišanju povprečnih prihodkov zaposlenih v tej državi (Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 29-34).

5.3. Dejavniki tveganja, ki lahko povišajo inflacijo

V tem podpoglavju so najprej naštetih dejavniki, ki lahko v Litvi v prihodnje povišajo inflacijo, nekateri napotki ECB, kako v Litvi ustvariti ugodno okolje za stabilnost cen ter napovedi Evropske komisije, kdaj naj bi Litva izpolnila inflacijski maastrichtski kriterij.

Spodaj so naštetih nekateri dejavniki tveganja, ki lahko Litvi v prihodnje povišajo inflacijo:

3. Prilagajanje cen energentov: cena plina za gospodinjstva je leta 2005 v Litvi še vedno predstavljala le približno 50 % povprečne ravni v evroobmočju²⁷, zato je mogoče pričakovati nadaljnje prilagajanje (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 20). Poleg samih cen plina se bodo povišale še cene toplote in železniškega transporta v obdobju od julija 2006 do oktobra 2007. Pričakuje pa se tudi močno povečanje cen elektrike.
4. Cene hrane: ostale bodo eden glavnih dejavnikov inflacije. Poleg tega, da še vedno konvergirajo k povprečni ravni cen hrane v EU, njihovo rast pospešuje tudi suša v Litvi in drugih evropskih državah v obdobju 2006/2007. Posledica bo manjša ponudba hrane, še posebno žitaric in zelenjave. Kakšen učinek bo to imelo na meso in mlečne izdelke, je zaenkrat težko reči (Geralavičius, 2007, str. 5).
5. Usklajevanje trošarin na goriva, tobak in alkoholne pijače z ravno EU: le-to še ni končano. Precejšen vpliv na povišanje inflacije bo imelo zlasti usklajevanje trošarin na tobačne izdelke, ki se začneja z začetkom leta 2007 in mora biti zaključeno do 1. januarja 2010. Vpliv pa naj bi v naslednjih nekaj letih skupno znašal približno 2 odstotni točki.
6. Nadaljnja rast stroškov dela na enoto proizvoda: zelo hitra gospodarska rast, ki povečuje zaposlenost, in nastajajoča ozka grla na trgu dela, zaradi pomanjkanja ustrezne delovne sile, predstavljajo tveganje za nadaljnjo rast stroškov dela na enoto proizvoda in domačih cen na splošno (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 20). Ker je Litva odprto gospodarstvo, ki je izpostavljeno močni konkurenci uvoznih dobrin, le-to omejuje dvig cen v menjalnem sektorju. V nemenjalnem sektorju pa ta konkurenca nima takega vpliva in cene lahko v tem sektorju rastejo hitreje od produktivnosti (Balassa-Samuelsonov učinek).
7. Pričakovanja: so zelo pomemben faktor inflacije. Poleg trenutnih gospodarskih pogojev proizvajalci upoštevajo tudi pričakovane gospodarske pogoje na srednji in

---

²⁷ Uvozne cene plina so odvisne od dolgoročnega dogovora z edinim večjim dobaviteljem plina - Gazpromom.

dolgi rok pri določanju cen. Proizvajalci upoštevajo preteklo inflacijo pri oblikovanju svojih pričakovanj o prihodnji inflaciji, kar torej pomeni, da bodo zaradi višje inflacije v preteklem obdobju proizvajalci nagnjeni k zvišanju cen, kar bo povišalo inflacijo in jo razširilo na daljše obdobje (Geralavičius, 2007, str. 6).

8. Sekundarni učinki: čeprav bo pričakovana rast cen energentov, posrednih davkov in nadzorovanih cen na kratek rok povzročila le enkratne cenovne šoke, kombinacija takšnih šokov v razmerah zelo hitre gospodarske rasti in zaostrovanja pogojev na trgu dela ponavadi privede do sekundarnih učinkov in s tem do občutnejšega in dolgotrajnejšega naraščanja inflacije.
9. Proces dohitevanja: pogled v prihodnost kaže, da lahko v prihodnjih nekaj letih proces dohitevanja, zaradi dokaj nizke ravni BDP na prebivalca, vpliva na inflacijo v Litvi, ki bo posledično višja od nizke ravni cen v evroobmočju.

Po mnenju ECB je ugodno okolje za trajno stabilnost cen v Litvi med drugim odvisno od izvajanja ustrezno zaostrene fiskalne politike, ki bi nevtralizirala inflacijske pritiske s strani povpraševanja. Poleg tega je treba skrbno spremljati sedanjo hitro rast kreditov in velik primanjkljaj na tekočem računu, saj lahko opozarjata na nastanek neravnovesij. Enako pomembno bo okrepiti nacionalne politike za nadaljnje povečanje konkurence na trgih proizvodov ter nadaljevati liberalizacijo reguliranih sektorjev. Ravno tako je treba izboljšati delovanje trga dela glede na to, da visoka stopnja brezposelnosti v Litvi vztraja kljub ozkim grlom na trgu dela, ki so prisotna v celotni regiji in posameznih sektorjih. Rast plač bi morala biti usklajena z rastjo produktivnosti dela, hkrati pa bi morala upoštevati gibanja v konkurenčnih državah. Takšni ukrepi bodo pripomogli k ohranjanju ugodnega okolja za cenovno stabilnost ter spodbujali konkurenčnost in zaposlovanje (Konvergenčno poročilo ECB, 2006, str. 20).

Evropska komisija je maja 2006 predvidevala, da bo meja za izpolnjevanje inflacijskega maastrichtskega kriterija 2,7 % leta 2006, 3,1 % leta 2007, leta 2008 in 2009 pa naj bi se gibala okoli 3 %. Za Litvo pa se je predvidevala povprečna letna inflacija 3,6 % leta 2006 in 2007, 2,8 % leta 2008 in 2,4 % leta 2009. To kaže na veliko verjetnost, da bo Litva konec leta 2009 izpolnjevala ta maastrichtski kriterij. Ta predvidevanja pa se lahko ne izpolnijo v primeru vedno večjih konfliktov na bližnjem vzhodu in možnih napak pri ocenjevanju (Geralavičius, 2007, str. 6).

5.4. Napotki Vanagsa in Hansena o zmanjšanju inflacije

Vanags in Hansen v svojem delu *Inflation in the Baltic states and other EU new members* iz leta 2006 predlagata 3 rešitve, ki bi Litvi lahko pomagale k izpolnitvi inflacijskega maastrichtskega kriterija:

1. Načrtovanje recesije: če pogledamo ekonomske pokazatelje baltiških držav, kot so razvoj v rasti BDP, na trgu dela in na kreditnem trgu, le-ti kažejo na pregretje. Visoko

inflacijo v baltiških državah ohranja visoko domače povpraševanje in jo krepijo inflacijska pričakovanja. Po mnenju Vanagsa in Hansena je rešitev za previsoko inflacijo v teh državah politična volja, ki bi morala v ta namen načrtovati recesijo. Ker imajo v teh državah fiksiran devizni tečaj in torej omejeno možnost uporabe instrumentov monetarne politike, bi bilo potrebno uporabiti instrumente fiskalne politike. Potrebno bi bilo povečati davke oziroma zmanjšati vladne izdatke ali pa oboje. To bi bilo boleče (in težko sprejemljivo s strani državljanov), vendar bi delovalo. Recesija je že zmanjšala inflacijo v baltiških državah v času ruske krize in bi prav tako delovala, če bi bil šok povpraševanja ustvarjen z instrumenti fiskalne politike.

2. Pospeševanje imigracij: ta politika, ki je bila uporabljena za zmanjšanje inflacije v Veliki Britaniji v 50-ih letih, v Nemčiji v 60-ih letih in nazadnje na Irskem. Vanags in Hansen predlagata pospeševanje notranjih migracije zaradi naslednjih razlogov:

- lahko bi se ohranile visoke stopnje gospodarske rasti;
- ukrep bi deloval kot ponovna pridobitev delovne sile, ki je bila izgubljena zaradi emigracij, še posebno na Irsko, v Veliko Britanijo in na Švedsko;
- kompenzirala bi se nadaljnja izguba delavcev, ko bodo še ostale stare članice EU sprostile svoje trge dela;
- ukrep bi deloval kot ponovna pridobitev delovne sile, ki je izgubljena zaradi demografskih dejavnikov.

Očitno je, da imigracije v baltične države ne bodo prišle iz zahodne Evrope, pač pa z juga in z vzhoda. Zaradi etnične distribucije so take migracije v Estoniji in Latviji prekletstvo za politike in večino prebivalstva. Estonci in Latvijci so namreč v svojih državah že tako komaj v večini. Uporaba instrumentov fiskalne politike je tako politično bolj sprejemljiva, čeprav bi se z imigracijami izognili vplivu na stopnje rasti in s tem na dolgoročno konvergenco.

3. Shema, ki spodbuja k prihrankom (v nadaljevanju SSIS - Special Savings Incentive Scheme): 1. maja leta 2001 je bila uvedena na Irskem in predstavlja primer, kako ohladiti povpraševanje. Pogoji te sheme so bili, da se je na vsako vsoto, ki je bila shranjena na poseben račun, dodalo 25 % s strani državne blagajne. Da bi se popolnoma okoristili s to shemo, so morali ljudje vezati svoje vloge za pet let. Približno 16 milijard evrov je bilo naloženih v to shemo, kar je nedvomno zmanjšalo povpraševanje v irskem gospodarstvu.

6. SKLEP

Litvi ni uspelo izpolniti inflacijskega maastrichtskega kriterija zaradi porasta cen hrane, kot posledice odprtja trgov EU, zaradi nekaterih nepravilnih oziroma ob nepravem času sprejetih odločitev o nadzorovanih cenah in zaradi naraščajočih cen energentov.

Po mnenju prof. Vaidievutisa Geralavičiusa, člana Sveta Litovske centralne banke, obstaja veliko legalnih poti, kako bi lahko znižali inflacijo za 0,1 odstotne točke. Te so recimo sprememba časa sprejeta nekaterih pravnih aktov, preložitvev nekaterih cenovnih sprememb, kar bi dosegli s pogajanjem med centralnimi in lokalnimi oblastmi, ter zmanjšanje trošarin na gorivo (Geralavičius, 2007, str. 1-5).

Toda pri Litvi je bilo poleg tega, da ji za 0,1 odstotne točke ni uspelo izpolniti inflacijskega maastrichtskega kriterija, pomembno tudi to, da inflacijska stopnja 2,7 % ni bila vzdržna, saj je kmalu po izdelavi konvergenčnih poročil referenčno vrednost inflacijskega kriterija presegla že za mnogo več. To torej priča o tem, da Litva očitno leta 2007 še ni bila pripravljena na vstop v EMU oziroma na prevzem evra po merilih EU.

Jasno je, da imajo NMS višjo inflacijo kot evroobmočje, saj gre pri NMS za drugačna, tranzicijska gospodarstva z njihovimi institucionalnimi in strukturnimi specifičnostmi. To se pokaže predvsem pri oteženem izpolnjevanju inflacijskega maastrichtskega kriterija in maastrichtskega kriterija stabilnosti deviznega tečaja, predvsem zaradi Balassa-Samuelsonovega učinka na apreciacijo realnega deviznega tečaja, kot posledico tranzicijskega razvojnega dohitevanja, ali pa zaradi že doslej velikih neto kapitalskih prilivov, ki se lahko pred vključitvijo v EMU še povečajo. Tudi pri fiskalnih konvergenčnih kriterijih bi lahko govorili o tranzicijsko specifičnih zahtevah do fiskalne politike, npr. zaradi potreb po dohitevanju na področju infrastrukture ali pa institucionalne dograditve. Realno bi NMS lažje konvergirale k državam evroobmočja v okolju z višjimi cenami. To predlaga, da bi morala biti ciljna inflacija za NMS višja kot za stare države EU. Kljub temu, da so ti argumenti široko poznani, manjka Evropski komisiji in evropskemu sistemu fleksibilnosti, da bi prilagodili maastrichtske kriterije.

Po neuspelem poskusu prevzetja evra leta 2007 naj bi Litva po predvidevanjih člana Sveta Litovske centralne banke z veliko verjetnostjo izpolnjevala inflacijskih maastrichtski kriterij konec leta 2009.

LITERATURA

1. Angeloni Ignazio, Flad Michael, Mongelli Francesco Paolo: Economic and monetary integration of the new member states. Helping to chart the route. Occasional paper series no. 36. Frankfurt am Main : European central bank, 2005. 45 str.
2. Barrell Ray, Holland Dawn: An Empirical Analysis of Monetary Policy Choices in the Pre-Accession Period. Alternative monetary regimes in entry to EMU. Tallinn : Eesti Pank, 2002, str. 133-167.
3. Egert Balazs: The Balassa-Samuelson Effect in CEE Economies. Focus on Transition, Vienna, 2002, 2, str. 183-184.
4. Fidrmuc Jarko, Schardax Franz: Euro Area Enlargement, Optimum Currency Area, and Nominal Convergence. Focus on Transition, Vienna, 2002, 2, str. 28- 47.
5. Fischer Stanley, Satay Ratana, A. Veigh Carlos: Modern Hyper and High Inflation. NBER Working Paper No. 8930. Cambridge : National Bureau of Economic Research, 2002. 68 str.
6. Franco Daniele, Balassone Fabrizio, Francese Maura: The Debate on European Fiscal Rules. Focus on Transition, Vienna, 2003, 1, str. 42- 63.
7. Garbaravicius Tomas, Koudis Raimondas: Lithuania's financial sector: an overview. Vilnius : Bank of Lithuania, 2002. 15 str.
8. Geralavičius Vaidievtis: Lithuania on the Way to the Euro: Experience of an Unsuccessful Attempt. 6 str. [URL: <http://www.bcca.ws/filearea/cm5d13/vaidievtisgeralavicius.doc>], 2007.
9. Gruber Tomas: The Euro Changeover in the New Member States. Focus on European Economic Integration, Vienna, 2005, 1, str 52-75.
10. Jazbec Boštjan: Balassa-Samuelson Effect in Transition Economies: The Case of Slovenia. William Davidson Working Paper Number 507. Michigan : The William Davidson Institute at the University of Michigan Business School, 2002. 27 str.
11. Kovač Boštjan: Tečajna tveganja in vstop Slovenije v EMU. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 54 str.
12. Kuodis Raimondas: Participation of the Baltic States in the ERM II. Sharing the Views of the Central Banks, Risks in Fulfilling Maastricht Convergence Criteria: Lithuania's Perspective. [URL: www.bank.lv/eng/print/?42043], 2005.
13. Labanac Tamara: Phillipsova krivulja v slovenskem gospodarstvu. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 50 str.
14. Lavrač Vladimir: Monetary, fiscal and exchange rate policies from the viewpoint of the enlargement of the Eurozone: survey of the literature. Working paper no. 14. Ljubljana : Institute for Economic Research, 2002. 21 str.
15. Lavrač Vladimir: Izpolnjevanje maastrichtskih konvergenčnih kriterijev v Sloveniji. Bančni vestnik, Ljubljana, 2004, 5, str. 13-21.
16. Lavrač Vladimir: Evropska monetarna unija in maastrichtski kriteriji konvergence (1994). Slovenska pot do prevzema evra. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2007, str. 96-104.

17. Lavrač Vladimir: Teorija optimalnega denarnega območja, monetarna integracija in monetarna dezintegracija (1995). Slovenska pot do prevzema evra. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2007, str. 126-136.
18. Lavrač Vladimir, Lavrač Ivo: Slovenija in maastrichtski kriteriji konvergence. Delovni zvezek 1996/12. Ljubljana : UMAR, 1997. 32 str.
19. Masten Igor, Coricelli Fabrizio: Inflation Targeting in Presence of Balassa- Samuelson-type Productivity Shocks. 29 str. [URL: <http://www.eea-esem.com/files/papers/EEA-ESEM/2006/2021/itdec05b.pdf>], 2005.
20. Obreza Simona: Maastrichtski konvergenčni kriteriji in Slovenija. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 94 str.
21. Ongena Hedwig, Winkler Bernhard: Fiscal Policy in EMU. Focus on Transition, Vienna, 2003, 1, str. 64-83.
22. Orłowski T. Lucjan: Convergence from Inflation Targeting to Euroisation. Alternative monetary regimes in entry to EMU. Tallinn : Eesti Pank, 2002, str. 169-197.
23. Pautola Niina, Backe Peter: Currency Boards in Central and Eastern Europe: Post Experience and Future Perspectives. Focus on Transition, Vienna, 1998, 1, str. 72-113.
24. Podvratnik Urška: Privatizacija elektrogospodarstev na Poljskem, Češkem in Madžarskem. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 59 str.
25. P. Damijan Jože, Masten Igor, Polanec Sašo: Priporočila ekonomski politiki Slovenije glede politike oblikovanja cen tekočih goriv pri vstopanju v ERM 2. Končno poročilo. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 2004. 52 str.
26. Rant Vasja: Devizni tečaj v državah kandidatkah do vključitve v EMU. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 57 str.
27. Sarel Michael: Nonliner Effects of Inflation on Growth. International Monetary Fund Staff Papers, Washington, 1996, 43, str. 199-215.
28. Sutela Pekka: Combining the Incompatibles: Fixed Exchange Rate, Liberalisation and Financial Development in Estonia. Alternative monetary regimes in entry to EMU. Tallinn : Eesti Pank, 2002, str. 305-325.
29. Strbad Alenka: Učinki tranzicije na gospodarstvo baltskih držav. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 35 str.
30. Vanags Alf, Hansen Morten: Inflation in the Baltic states and other EU new members: Is there a mystery to unravel? Riga : Baltic international centre for economic policy studies, 2006. 30 str.
31. Verdenik Barbara: Pomen Balassa-Samuelson učinka pri izpolnjevanju Maastrichtskih kriterijev. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 40 str.
32. Vieira Carlos, Vieira Isabel, Costa Sofia: Monetary and Fiscal Policies in EMU: Some relevant issues. Occasional paper no. 6. Ljubljana : Institute for Economic Research, 2004. 36 str.

VIRI

1. Euro-za vse nas. Informacije o uvedbi evra v Sloveniji. [URL: <http://www.evro.si/pogostavprasanja/splosno/#06>], 20. 2. 2007.
2. Jemec Nataša, Stankovič Tamara: Mednarodna vloga evra. Seminarska naloga. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 30 str.
3. Konvergenčno poročilo Evropske komisije za Litvo. 8 str. [URL: <http://www.euro.lt/documents/Report%20from%20the%20Commission.doc>], maj 2006.
4. Konvergenčno poročilo ECB. Frankfurt am Main : Evropska centralna banka, maj 2006. 83 str.
5. Letno poročilo Litovske centralne banke 2005. Vilnius : Bank of Lithuania, 2006. 134 str.
6. National report on structural reforms. 43 str. [URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/epc/documents/2004/nationalreportsobservers/lithuania_en.pdf], 2004.
7. Nizozemska odprla svoj trg dela. Odpravljanje omejitev pri zaposlovanju v EU, STA. Delo, Ljubljana, 8. 5. 2007, str. 17.
8. Poročilo International Monetary Fund. [URL: <http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2001/pn0106.htm>], 2001.
9. Spletna stran Banke Slovenije. [URL: <http://www.bsi.si/ekonomska-in-monetarna-unija.asp?MapaId=179>], 3. 6. 2007.

SLOVARČEK TUJIH IZRAZOV

Uporabljene kratice

Kratice	Angleški pomen	Slovenski pomen
CPI	Consumer Price Index	Indeks cen življenjskih potrebščin (ICŽP)
EC	European Comunity	Evropska skupnost (ES)
ECB	European Central Bank	Evropska centralna banka
ECU	European Currency Unit	Evropska denarna enota
EMI	European Monetary Institute	Evropski monetarni inštitut
EMS	European Monetary System	Evropski monetarni sistem
EMU	Economic and Monetary Union (širše) European Monetary Union (ožje)	Ekonomska in monetarna unija (širše) Evropska monetarna unija (ožje)
ERM	Exchange Rate Mechanism	Mehanizem deviznih tečajev
ESCB	European System of central banks	Evropski sistem centralnih bank
EU	European Union	Evropska unija
HICP	Harmomized Index of Consumer Price	Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin (HICŽP)
NCB	National Central Bank	Nacionalna centralna banka
NMS	New Member States	Nove države članice
OCA	Optimal Currency Area	Optimalno valutno območje
PPI	Producer Price Index	Indeks cen (industrijskih) proizvajalcev
PPP	Purchasing Power Parity	Pariteta kupne moči (PKM)
SGP	Stability and Growth Pact	Pakt stabilnosti in rasti
SSIS	Special Savings Incentive Scheme	Posebna shema, ki spodbuja k prihrankom

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Inflacija v evroobmočju in NMS, v letih 2003, 2004 in 2005 po HICP in njegovih podskupinah	1
Priloga 2: Stopnje brezposelnosti v evroobmočju in NMS	2
Priloga 3: Koefficient M2 glede na nominalni BDP	2
Priloga 4: Režimi deviznega tečaja, plani za vstop v ERM II in prevzem evra	3
Priloga 5: Tečaj \$/€ od 1999 do 2005	4
Priloga 6: Stopnja brezposelnosti v Litvi in drugih članicah EU v letih 2003, 2004 in 2005.....	4

Priloga 1: Inflacija v evroobmočju in NMS, v letih 2003, 2004 in 2005 po HICP in njegovih podskupinah

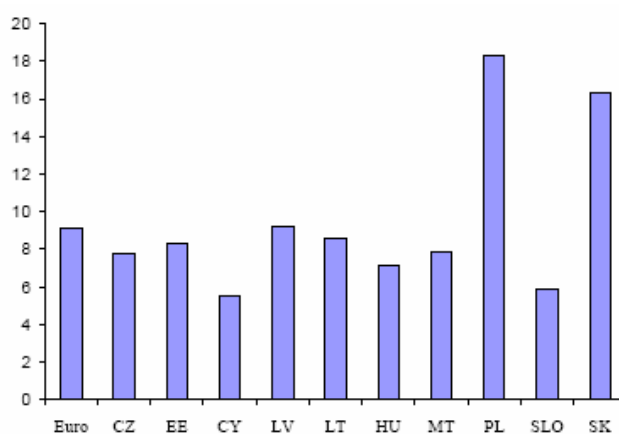
Tabela 1: Inflacija v evroobmočju in NMS, v letih 2003, 2004 in 2005 po HICP in podskupinah HICP

Produksijska skupina	Evro območje	CZ	EE	CY	LV	LT	HU	MT	PL	SLO	SK
Skupni HICP	2.1	-0.1	1.4	4.0	2.9	-1.1	4.7	1.9	0.7	5.7	8.4
	2.1	2.6	3.0	1.9	6.2	1.2	6.8	2.7	3.6	3.7	7.5
	2.2	1.6	4.1	2.0	6.9	2.7	3.5	2.5	2.2	2.5	2.8
Hrana	2.2	-2.1	-1.9	5.1	2.8	3.7	1.2	2.1	-1.2	4.4	3.3
	1.2	3.9	4.4	4.2	7.6	2.7	5.8	-0.7	6.5	0.1	5.1
	0.6	0.1	3.4	2.8	9.6	4.1	1.6	1.7	2.2	-1.0	0.3
Alkoholne pijače	5.9	0.9	3.0	18.0	1.6	3.3	11.1	1.2	-2.5	11.8	12.0
	7.5	3.0	2.1	8.3	5.0	3.0	11.6	13.0	2.5	5.2	8.4
	4.9	1.4	4.3	0.5	4.2	0.1	2.7	1.8	2.6	4.0	-0.7
Obleka in obutev	1.0	-4.7	0.3	1.3	3.0	-1.6	4.2	0.3	-3.2	3.0	2.1
	0.8	-3.3	-0.3	1.0	1.7	0.0	2.1	-3.7	-3.3	1.9	-0.3
	0.3	-6.7	3.9	-2.6	-0.5	-1.2	0.3	1.5	-6.0	-0.9	-0.4
Stanovanje	2.4	1.3	1.6	8.1	7.0	0.2	10.5	2.2	3.2	4.9	22.0
	3.5	3.2	5.4	6.5	6.3	0.6	10.8	4.2	4.3	10.5	15.8
	5.0	7.0	7.7	11.3	9.5	6.7	6.5	12.1	3.3	7.5	12.8
Stanovanjska oprema	1.2	-2.3	-0.7	1.4	2.2	-3.4	0.6	-0.2	0.4	3.9	-0.1
	0.8	-2.2	-0.2	0.3	2.2	-2.8	0.9	3.7	2.5	2.3	-3.5
	0.8	-1.8	1.4	0.1	3.9	-1.1	-0.6	2.3	0.2	4.0	-2.0
Zdravje	2.0	4.0	10.4	5.3	7.5	3.2	7.1	7.5	1.4	5.8	6.9
	8.3	3.1	3.2	3.9	14.5	11.6	2.5	5.8	1.9	0.3	15.9
	1.5	7.1	2.2	-1.9	9.8	5.9	12.8	5.5	2.9	-1.4	5.3
Transport	1.6	-0.4	-1.7	-2.5	4.0	-1.4	3.1	1.5	2.7	5.1	10.6
	4.5	3.1	10.6	1.2	10.7	9.9	6.8	5.5	11.2	5.6	6.0
	4.7	5.1	9.8	4.2	13.1	9.3	4.5	5.9	3.9	2.1	2.4
Goriva	-0.2	-2.4	-1.4	-1.0	4.0	-2.8	0.3	1.6	3.8	1.7	12.4
	11.7	12.1	25.1	20.8	23.4	17.5	9.3	12.7	18.3	11.4	7.1
	11.3	12.1	18.0	13.3	22.8	13.8	8.7	21.6	9.5	10.7	11.7
Komunikacije	-0.7	-2.8	6.4	-1.0	-1.1	-10.9	-1.3	-1.5	-0.1	-0.9	-1.8
	-2.6	10.7	-2.9	-13.7	-1.2	-2.6	1.4	17.8	-0.1	1.9	-1.2
	-2.8	6.1	-3.6	-9.0	-6.0	-4.2	-0.5	3.6	-0.2	-0.6	-0.5
Rekreacija in kultura	0.0	-0.7	-0.5	1.1	4.8	-2.6	4.9	-0.9	1.5	3.6	5.2
	-0.1	1.7	0.5	3.3	3.9	-2.4	4.2	1.2	0.5	3.2	4.6
	0.1	2.8	2.1	-1.4	2.6	1.7	1.8	2.3	-0.7	2.3	0.9
Izobraževanje	3.2	2.0	1.5	3.8	3.0	0.8	15.3	4.2	2.1	4.2	8.5
	3.6	5.5	4.6	5.5	8.5	0.3	8.6	0.5	3.7	8.2	14.8
	2.4	2.6	2.2	4.6	8.8	-1.4	7.2	2.0	1.6	5.7	26.0
Restavracije in hoteli	3.0	2.4	2.9	5.1	3.5	-0.3	9.4	5.0	1.0	8.0	9.6
	2.7	6.4	2.8	5.4	9.6	1.8	9.4	-0.3	4.5	6.2	11.4
	2.5	3.0	2.4	2.0	11.7	2.3	5.2	0.9	3.2	4.5	4.9

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 8.

Priloga 2: Stopnje brezposelnosti v evroobmočju in NMS

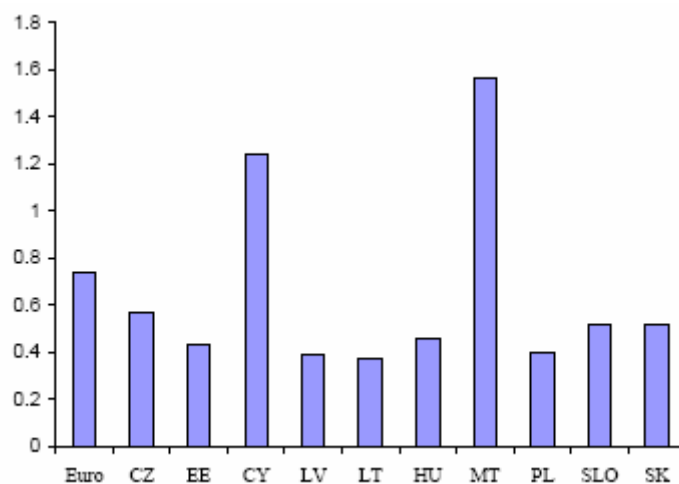
Slika 1: Stopnje brezposelnosti v evroobmočju in NMS, 2. četrtina leta 2005

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 10.

Priloga 3: Koeficient M2 glede na nominalni BDP

Slika 2: Koeficient M2 glede na nominalni BDP, leto 2005

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 15.

Priloga 4: Režimi deviznega tečaja, plani za vstop v ERM II in prevzem evra

Tabela 2: Režimi deviznega tečaja, plani za vstop v ERM II in prevzem evra

	Režim deviznega tečaja (maj 2005)	Vstop v ERM II	Načrtovan prevzem evra
Rep. Češka	Uramnavano drsenje k evru	Ni objavljeno	2010
Estonija	ERM II članica (od junija 2004)	Junij 2004	2007
Ciper	ERM II članica (od maja 2005)	Maj 2005	1)
Latvija	ERM II članica (od maja 2005)	Maj 2005	2008
Litva	ERM II članica (od junija 2004)	Junij 2004	2007
Madžarska	Drseče vezna valutna evro, nihanje +/-15%	Ni objavljeno	2010
Malta	ERM II članica (od maja 2005)	Maj 2005	2)
Poljska	Prosto drsenje	Ni objavljeno	2008-2009
Slovenija	ERM II članica (od junija 2004)	Junij 2004	2007
Slovaška	Uramnavano drsenje	2006	2009

Vir: ECB
 1) Kolikor mogoče zgodaj po članstvu v ERM II
 2) Takoj, ko ekonomska konvergenca dovoli.

Vir: Angeloni et al, 2005, str. 29.

Po drugem poročilu Evropske komisije o stanju praktičnih priprav za širitev evroobmočja se pričakuje, da bodo nove države članice uvedle evro na spodaj navedene datume.

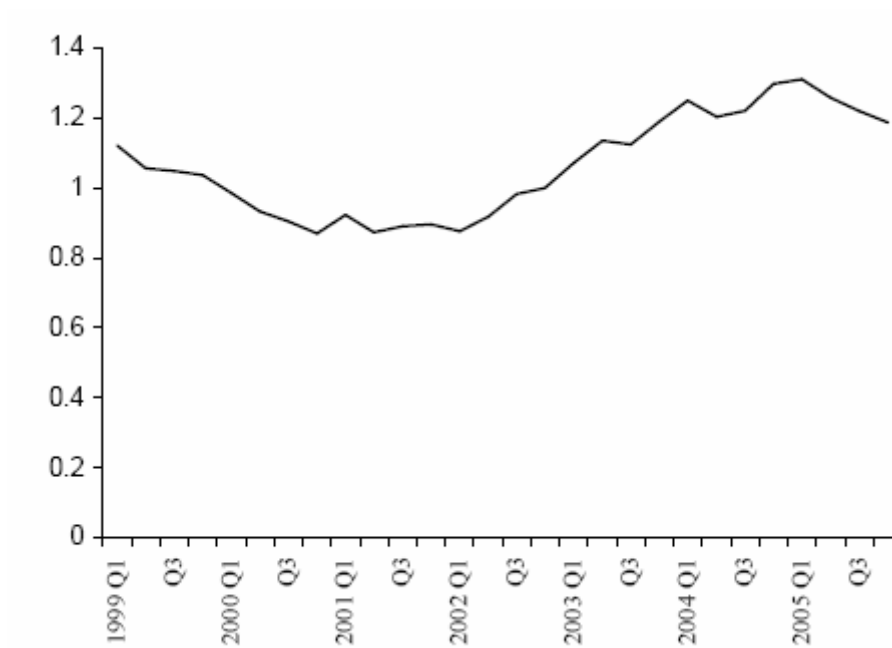
Tabela 3: Kdaj bodo nove države članice uvedle evro:

Država	Predvideni datum
Češka	(preliminarni datum) 1. 1. 2010
Estonija	1. 1. 2008
Ciper	1. 1. 2008
Latvija	1. 1. 2008
Litva	1. 1. 2009
Madžarska	1. 1. 2010
Malta	1. 1. 2008
Poljska	1.1. 2011
Slovaška	1. 1. 2009
Slovenija	1. 1. 2007
Švedska	ni podatka

Vir: Euro-za vse nas, 2007.

Priloga 5: Tečaj \$/€ od 1999 do 2005

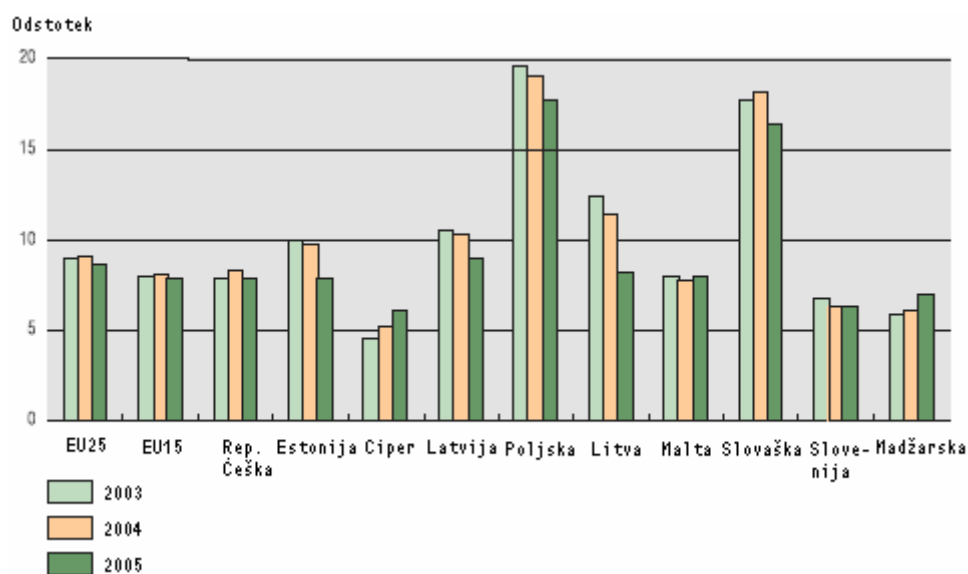
Slika 3: \$/€ od 1999 do 2005

Vir: Vanags, Hansen, 2006, str. 20.

Priloga 6: Stopnja brezposelnosti v Litvi in drugih članicah EU v letih 2003, 2004 in 2005

Slika 4: Stopnja brezposelnosti v Litvi in drugih članicah EU v letih 2003, 2004 in 2005

Vir: Letno poročilo Litovske centralne banke 2005, 2006, str. 33.